

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ

«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ»

«ECONOMIC FREEDOM AND GROWTH IN RUSSIA»

ΤΟΥ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Δρ. ΧΑΡΡΥ ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΟΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ημερομηνία: 05/12/2022

Ο Δηλών

Αναστάσιος Παπαδόπουλος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τη μελέτη της σχέσης της οικονομικής ελευθερίας και της οικονομικής ανάπτυξης στην περίπτωση της Ρωσίας. Μετά από μια μακρά ιστορική περίοδο κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας, η Ρωσία έχει περάσει σε καθεστώς μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, ενώ ταυτόχρονα ασκείται, διεθνώς, έντονη κριτική σε θέματα ποιότητας θεσμών και δημοκρατίας. Τα κεντρικά συμπεράσματα της εργασίας είναι ότι παρατηρείται θετική σύνδεση του βαθμού οικονομικής ελευθερίας με το πραγματικό ΑΕΠ της χώρας. Αυτό το κεντρικό συμπέρασμα είναι στην ίδια κατεύθυνση με μεγάλη πλειοψηφία των ερευνών σε παγκόσμιο επίπεδο που μελετούν το ίδιο θέμα. Έτσι, με αυτήν την έννοια, η παρούσα εργασία προσθέτει ακόμη περισσότερο στην πεποίθηση ότι προκειμένου να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας, θα πρέπει να αυξηθεί η οικονομική ελευθερία της.

Ωστόσο, όλα συνδέονται με το καθεστώς που επικρατεί στη Ρωσία, υπό την ηγεμονία του Βλαντιμίρ Πούτιν. Λόγω της παράνομης προσάρτησης της χερσονήσου της Κριμαίας το 2014 και της παράνομης εισβολής του τρέχοντος έτους στην Ουκρανία, οι συνεχιζόμενες οικονομικές κυρώσεις έχουν οδηγήσει σε συρρίκνωση της οικονομίας. Η οικονομία συνεχίζει να υπολειτουργεί, καθιστώντας αναπόφευκτες τις οικονομικές μειώσεις των δεικτών. Τρεις δεκαετίες μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού και τη διάλυση της ΕΣΣΔ, η ρωσική κυβέρνηση δεν έχει ακόμη υιοθετήσει ουσιαστικές διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις που χρειάζεται η χώρα για να κάνει την οικονομία της πραγματικά ανταγωνιστική. Η ψυχρή πραγματικότητα είναι ότι, με βάση την τρέχουσα πορεία, οι μακροπρόθεσμες προοπτικές για τη ρωσική οικονομία είναι δυσοίωνες.

Με αυτήν την έννοια, η μελέτη του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού status της χώρας θα πρέπει να συνεχιστεί τα επόμενα χρόνια, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να δοθεί βάση στη μελέτη και την επίδραση της διαφθοράς στα μακροοικονομικά μεγέθη της χώρας.

Λέξεις κλειδιά: Ρωσία, οικονομική ελευθερία, πραγματικό ΑΕΠ, Άμεσες Ξένες Επενδύσεις.

ABSTRACT

This paper deals with the study of the relationship between economic freedom and economic development in the case of Russia. After a long historical period of a centrally planned economy, Russia has spent in a regime of transition to a market economy, while it is characterized by the long-term administration of a regime that is strongly criticized in terms of the quality of institutions and democracy, internationally. The main conclusions of the paper are that there is a positive connection between the degree of economic freedom and the real GDP of the country. This conclusion is in the same direction as the vast majority of researches studying the same topic. In this sense, the present paper adds more to the belief that in order to increase the standard of living in a country, should be increased its economic freedom.

However, everything is connected to the regime that prevails in Russia, under the hegemony of Vladimir Putin. Due to the illegal annexation of the Crimean peninsula in 2014 and this year's illegal invasion of Ukraine, ongoing economic sanctions have led to a shrinking economy. The economy continues to underperform, making economic declines in indicators inevitable. Three decades after the fall of communism and the dissolution of the USSR, the Russian government hasn't adopted the substantive structural economic reforms, those the country needs to make its economy truly competitive. The reality is that, based on the current trajectory, the long-term outlook for the Russian economy seems extremely dark.

In this sense, the study of the social, political and economic status of the country should be continued in the coming years, while at the same time emphasis should be given to the study and the effect of corruption on the macro-economic figures of the country.

Keywords: Russia, economic freedom, real GDP, Foreign Direct Investments

Περιεχόμενα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣΗ	4
2.1 Η έννοια της οικονομικής ελευθερίας.....	4
2.2 Μελέτες που διερευνούν τη σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης.....	5
2.3 Η οικονομική και πολιτικοοικονομική κατάσταση στη Ρωσία τα τελευταία χρόνια	12
3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	17
3.1 Ο Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας	17
3.2 Πραγματικό ΑΕΠ	21
3.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)	24
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	27
4.1 Τα διαχρονικά αποτελέσματα των διαστάσεων της οικονομικής ελευθερίας της Ρωσίας	28
4.2 Τα διαχρονικά αποτελέσματα των μεταβλητών του υποδείγματος	41
4.3 Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης.....	44
4.4 Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης	47
5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	51
6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	55
6.1 Συμπεράσματα	55
6.2 Προτάσεις για περαιτέρω χρήση.....	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1. Δείκτης οικονομικής ελευθερίας στη Ρωσία	27
Πίνακας 2. Διαχρονική εξέλιξη του ΔΟΕ στη Ρωσία	28
Πίνακας 3. IEF, επιμέρους δείκτες στη Ρωσία (I)	29
Πίνακας 4. IEF, επιμέρους δείκτες στη Ρωσία (II)	29
Πίνακας 5. IEF, επιμέρους δείκτες στον κόσμο (I)	29
Πίνακας 6. IEF, επιμέρους δείκτες στον κόσμο (II)	30
Πίνακας 7. Ανάλυση συσχέτισης των μεταβλητών σε απόλυτα μεγέθη	45
Πίνακας 8. Ανάλυση συσχέτισης των μεταβλητών - Ρυθμός μεταβολής	46
Πίνακας 9. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης για το Μοντέλο1	48
Πίνακας 10. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης για το Μοντέλο 2	49

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

- Διάγραμμα 1. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Δικαιώματα Ιδιοκτησίας» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.31
- Διάγραμμα 2. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Κυβερνητική ακεραιότητα» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.32
- Διάγραμμα 3. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Δικαστική αποτελεσματικότητα» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 2017 έως και το 2022.33
- Διάγραμμα 4. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Φορολογική επιβάρυνση» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.34
- Διάγραμμα 5. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Κυβερνητικά έξοδα» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.35
- Διάγραμμα 6. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Δημοσιονομική υγεία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 2017 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Institute, 2022.36
- Διάγραμμα 7. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Επιχειρηματική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 2017 έως και το 2022.37
- Διάγραμμα 8. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Εργασιακή ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 2005 έως και το 2022.38
- Διάγραμμα 9. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Νομισματική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1998 έως και το 2022.39

Διάγραμμα 10. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Εμπορική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.	39
Διάγραμμα 11. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Επενδυτική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.	40
Διάγραμμα 12. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Χρηματοοικονομική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.	41
Διάγραμμα 13. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για την Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022.	42
Διάγραμμα 14. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του Πραγματικού ΑΕΠ σε σταθερές εθνικές τιμές για τη Ρωσική Ομοσπονδία σε Εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ 2017, από το 1995 έως το 2029.	43
Διάγραμμα 15. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή των ΑΞΕ για τη Ρωσική Ομοσπονδία σε Εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, από το 1995 έως το 2020.....	44
Διάγραμμα 16. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή των ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ για τη Ρωσική Ομοσπονδία σε Εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, από το 1995 έως το 2020	44

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η νέα θεσμική οικονομία, επεκτείνοντας τη νεοκλασική θεωρία, υποστηρίζει ότι η καλή θεσμική ποιότητα είναι υποχρεωτική για την αποτελεσματική λειτουργία μιας οικονομίας προσανατολισμένης στην αγορά. Σύμφωνα με τον North (1990), οι θεσμοί ορίζονται ως ο έλεγχος των κανόνων του παιχνιδιού για την προσαρμογή και τον έλεγχο των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών δεσμών μιας κοινωνίας ή των περιορισμών που διαχειρίζονται τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις. Η επιχειρηματική βιβλιογραφία διακρίνει δύο ομάδες θεσμικών παραγόντων: επίσημους και άτυπους. Αυτή η διάκριση βασίζεται στη νομοθετική αρχή των επιβαλλομένων κανόνων. Οι άτυποι θεσμοί είναι οι κανόνες που προέρχονται από τις αξίες και τους κανόνες μιας κοινωνίας που περιορίζουν και ρυθμίζουν τις οικονομικές δραστηριότητες των ατόμων, ενώ οι επίσημοι θεσμοί αντιστοιχούν σε νομικά δεσμευτικούς κανόνες που επιτρέπουν τον συντονισμό και την πραγματοποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων μέσα σε ένα πλαίσιο πολύπλοκων ανταλλαγών (Williamson, 2000).

Το ζήτημα της οικονομικής ελευθερίας εξάλλου, είναι ένα σημαντικό θέμα σε πολλές χώρες και ιδιαίτερα σε αναπτυσσόμενες χώρες. Το ενδιαφέρον για το ζήτημα δεν σχετίζεται απλώς επειδή είναι θεμελιώδες δικαίωμα κάθε ατόμου, αλλά σχετίζεται και με την επίδρασή του σε διάφορους χρηματοοικονομικούς δείκτες συμπεριλαμβανομένης της χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Ο Bavetta (2004) ορίζει την οικονομική ελευθερία ως την επιλογή του ατόμου να διεξάγει ελεύθερα οικονομικές ενέργειες. Οικονομική ελευθερία σημαίνει επίσης ελευθερία κίνησης εργασίας, κεφαλαίων και αγαθών από διάφορους περιορισμούς. Η οικονομική ελευθερία στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς αναφέρεται στον ελεύθερο ανταγωνισμό και την εθελοντική ανταλλαγή.

Ένας δείκτης οικονομικής ελευθερίας μετρά τον βαθμό στον οποίο προστατεύεται η νόμιμα αποκτηθείσα περιουσία και τα άτομα είναι ελεύθερα να συμμετέχουν σε εθελοντικές συναλλαγές. Στοιχεία από διάφορες θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες επιβεβαιώνουν την ύπαρξη σχέσης μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και ανάπτυξης (Akin et al., 2014; Ayal & Karras, 1998; Paakkonen, 2010). Έτσι, η οικονομική ελευθερία αποτελεί τη βάση της ανάπτυξης και της διανομής του εισοδήματος (Berggren, 2003) και της υψηλής οικονομικής ανάπτυξης (De Haan & Sturm, 2000).

Επιπρόσθετα, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, η κατεύθυνση σχεδιασμού ορισμένων ευρωπαϊκών και άλλων οικονομιών άλλαξε από

κεντρικά σχεδιασμένη σε βασισμένη στην αγορά. Σε αυτό το μεταβατικό οικονομικό περιβάλλον, η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με το μέγεθος της κρατικής παρουσίας, τις εθελοντικές συναλλαγές, το ελεύθερο εμπόριο, την προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, ένα λειτουργικό νομικό σύστημα ή άλλα ζητήματα και παίζει καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας.

Οι ροές κεφαλαίων από τις ανεπτυγμένες χώρες στις αναπτυσσόμενες χώρες έφεραν αρκετές καινοτομίες στα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη των αποδεκτών χωρών, συμπεριλαμβανομένων αλλαγών στην ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών τους, βελτιώσεων στις χρηματοοικονομικές πολιτικές τους και καλύτερης εποπτείας των τραπεζών τους (De Vita & Kyaw, 2008). Όλες αυτές οι αλλαγές και βελτιώσεις στα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη των αναπτυσσόμενων χωρών σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τις συνιστώσες της οικονομικής ελευθερίας ήτοι, επιχειρηματική ελευθερία, εμπορική ελευθερία, ελευθερία επενδύσεων και ελευθερία εργασίας.

Ένα από τα καλύτερα παραδείγματα για αυτόν τον ισχυρισμό είναι η βελτίωση των θεμελιωδών οικονομικών μεγεθών λόγω των ροών κεφαλαίων από τη Δυτική προς την Ανατολική Ευρώπη. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι εισροές ιδιωτικών κεφαλαίων αυξήθηκαν δραστικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, γεγονός που με τη σειρά του οδήγησε σε καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα, δηλαδή μειωμένο πληθωρισμό, μεγαλύτερο άνοιγμα της αγοράς και λογοδοσία, βελτίωση της βιωσιμότητας του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και αύξηση της αποτελεσματικότητας των νομικών συστημάτων (Claessens et. al., 2006). Ένα νομικό σύστημα που λειτουργεί καλά, ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι λιγότεροι κανονισμοί είναι θεμελιώδεις παράγοντες που καθορίζουν μια οικονομικά ελεύθερη κοινωνία, συμβάλλοντας σε μεγαλύτερο όγκο ροών κεφαλαίων και υψηλότερη ανάπτυξη της οικονομίας (Berggren, 2003).

Υπάρχει επίσης ένας σημαντικός αριθμός άλλων μελετών που εξετάζουν τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στις ροές κεφαλαίων (Bengoa & Robles, 2003; De Vita & Kyaw, 2008). Αυτές οι εργασίες δείχνουν ότι οι χώρες με χαμηλότερα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης είναι πιθανό να έχουν περιορισμούς στις εισροές κεφαλαίων και κατά συνέπεια έλλειψη οικονομικής ελευθερίας.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει η ανάγκη για τη μελέτη της σχέσης της οικονομικής ελευθερίας και της οικονομικής ανάπτυξης σε μια πολύ ιδιαίτερη χώρα, όπως είναι η περίπτωση της Ρωσίας και με αυτήν την έννοια, ορίζεται και ως ο σκοπός της παρούσας εργασίας.

Η εργασία περιλαμβάνει μια αναλυτική βιβλιογραφική επισκόπηση, η οποία

επικεντρώνεται αφενός στην κριτική αναφορά σε θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες που αναλύουν τις διαστάσεις της οικονομικής ελευθερίας και αφετέρου, στην αναφορά σε μελέτες που προσπαθούν να συνδυάσουν την οικονομική ελευθερία με την οικονομική ανάπτυξη. Εξάλλου, ειδική αναφορά γίνεται στον ρόλο των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, οι οποίες αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα της ανάπτυξης, ειδικά στις οικονομίες που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης από την κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το μεθοδολογικό πλαίσιο στο οποίο έλαβε χώρα η έρευνα και συγκεκριμένα, παρουσιάζεται με συντομία ο δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας του Ινστιτούτου Heritage και οι διαστάσεις από τις οποίες αποτελείται. Ταυτόχρονα, γίνεται μια σύντομη παρουσίαση του ορισμού και της σημασίας των δυο κεντρικών μακροοικονομικών μεγεθών που απασχολούν την έρευνα, ήτοι, το πραγματικό ΑΕΠ και τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία από τη μια πλευρά αποτελούνται από τα περιγραφικά χαρακτηριστικά των υπό εξέταση μεγεθών και από την άλλη πλευρά, περιέχουν τα αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης και της ανάλυσης παλινδρόμησης στο οικονομετρικό μοντέλο, με εξαρτημένη μεταβλητή το πραγματικό ΑΕΠ και με ανεξάρτητες μεταβλητές τον δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας και το ύψος των ΑΞΕ της Ρωσίας.

Η εργασία, τέλος, κλείνει με την κατάθεση προτάσεων για βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης στη χώρα και την εξαγωγή των κεντρικών συμπερασμάτων, όπως παρατίθενται στο 5ο και το 6ο κεφάλαιο της εργασίας.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣΗ

2.1 Η έννοια της οικονομικής ελευθερίας

«Οικονομική ελευθερία είναι το θεμελιώδες δικαίωμα κάθε ανθρώπου να ελέγχει τη δική του εργασία και ιδιοκτησία. Σε μια οικονομικά ελεύθερη κοινωνία, τα άτομα είναι ελεύθερα να εργάζονται, να παράγουν, να καταναλώνουν και να επενδύουν με όποιο τρόπο αυτά επιθυμούν. Στις οικονομικά ελεύθερες κοινωνίες, οι κυβερνήσεις επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση της εργασίας, του κεφαλαίου και των αγαθών, και απέχουν από τον εξαναγκασμό ή τον περιορισμό της ελευθερίας πέρα από το βαθμό που είναι απαραίτητο για την προστασία και τη διατήρηση της ίδιας της ελευθερίας» (The Heritage Foundation, 2022).

Έτσι, η οικονομική ελευθερία μετρά την ικανότητα ενός ατόμου να αποκτήσει ιδιοκτησία περιουσίας, απουσία βίας, απάτης ή παρανομίας και αυτή η απόκτηση προστατεύεται από οποιαδήποτε μορφή εισβολής από οποιονδήποτε.

Επιπλέον, οι Gwartney και Lawson (1997) ανέφεραν περαιτέρω ότι αυτές οι προαναφερόμενες αποκτήσεις διατίθενται σε άλλους για χρήση για προσωπικά κίνητρα, χρήση ως μέσο ανταλλαγής ή μερικές φορές δωρίζουν πληροφορίες σε άλλους, αλλά χωρίς να αποτελούν κίνδυνο ή παρεμπόδιση δικαιώματα των άλλων.

Ομοίως, οι O'Driscoll et al. (2003) όρισαν την οικονομική ελευθερία ως μια συνθήκη στην οποία τα άτομα είναι ελεύθερα να εργάζονται, να παράγουν, να ξοδεύουν και να επενδύουν, όπως θέλουν. Η οικονομική ελευθερία θεωρείται συχνά ως σημαντικό στοιχείο για την ενίσχυση των κινήτρων, την αποτελεσματική χρήση των πόρων και τη βελτίωση της παραγωγικότητας. Πιο πρόσφατα, ο προαναφερθείς ορισμός της οικονομικής ελευθερίας με τη μορφή του θεμελιώδους δικαιώματος ενός ανθρώπου να ελέγχει και να κυριαρχεί τη δική του ιδιοκτησία ή εργασία, έχει απεικονιστεί εμπειρικά σε συνδυασμό με κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές πτυχές (Aloia & Nwulu, 2021).

Τα οφέλη της οικονομικής ελευθερίας αφορούν κυρίως στο γεγονός ότι, η οικονομική απελευθέρωση των κρατών αποφέρει αύξηση της ευημερίας τους ενώ η σχετική μέτρηση επιμέρους οικονομικών δεικτών, όπως για παράδειγμα ο Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας, τεκμηριώνει τη γενικότερη άποψη περί της θετικής συσχέτισης μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και ποικίλων αντιστοίχων θετικών κοινωνικών και οικονομικών στόχων. Τα ιδεώδη της οικονομικής ελευθερίας συνδέονται στενά με υγιέστερες κοινωνίες, καθαρότερα περιβάλλοντα, μεγαλύτερο

κατά κεφαλήν εισόδημα, ανθρώπινη ανάπτυξη, δημοκρατία και εξάλειψη του φαινομένου της φτώχειας (The Heritage Foundation, 2022).

2.2 Μελέτες που διερευνούν τη σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης

Πολυάριθμες μελέτες έχουν προσπαθήσει να αποκαλύψουν τη φύση της σχέσης μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης. Χρησιμοποιώντας ποικίλες οικονομετρικές μεθόδους και διαφορετικούς δείκτες οικονομικής ελευθερίας, οι μελετητές προσπάθησαν να απαντήσουν στο ερώτημα, «αν οδηγεί η οικονομική ελευθερία σε οικονομική ανάπτυξη». Άλλες μελέτες προσπάθησαν να προσδιορίσουν ποιο τμήμα της οικονομικής ελευθερίας συμβάλλει στην ανάπτυξη με αποτέλεσμα να έχουν προκύψει δύο ξεχωριστές σχολές σκέψης.

Πρώτον, οι αιτιώδεις δεσμοί μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και των διαφόρων οικονομικών δεικτών ανάπτυξης ήταν το επίκεντρο των Farr et al. (1998) και Piątek et al. (2013), μεταξύ άλλων. Σε άλλες μελέτες, η εστίαση ήταν στη φύση της σχέσης μεταξύ του βαθμού δημοκρατίας, της πολιτικής, της πολιτικής και οικονομικής ελευθερίας και της ανάπτυξης (Aixala και Fabro, 2009 και Peen και Mueller 2012).

Μία από τις πρώτες εργασίες που διερεύνησαν τη σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και ανάπτυξης ήταν του Islam (1996) ενώ η πρώτη μελέτη που αφορούσε την ανάλυση της σχέσης μεταξύ των διαφορετικών διαστάσεων οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης ήταν αυτή των Ayal και Karras (1998). Τα στοιχεία από αυτές τις μελέτες ήταν μικτά. Ανάλογα με την ποσοτική ή την οικονομετρική μέθοδο που χρησιμοποίησαν οι ερευνητές στις αναλύσεις τους, ορισμένα από τα αποτελέσματα έδειξαν ότι δεν υπάρχει ισχυρή σχέση, ενώ άλλα καταδεικνύουν τον αντίκτυπο ορισμένων πτυχών της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη.

Οι Akin et al. (2014) διερεύνησαν τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη για χώρες με διαφορετικά επίπεδα εισοδήματος. Πραγματοποίησαν μια ανάλυση σε δείγμα 94 χωρών για τη χρονική περίοδο 2000–2010. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι σε όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από το επίπεδο εισοδήματος, το επίπεδο οικονομικής ελευθερίας έχει θετική, στατιστικά σημαντική σχέση με την οικονομική ανάπτυξη. Ο Cebula (2011) μελέτησε τη σχέση μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και της κατάστασης των οικονομιών των 30 κρατών μελών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). , καλύπτοντας κυρίως την περίοδο από το 2003 έως το 2007. Η ανάλυση της ομάδας του έδειξε ότι η οικονομική ελευθερία έχει θετικό αντίκτυπο στο επίπεδο ανάπτυξης του ΑΕΠ.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, διαφορετικές ομάδες χωρών και διαφορετικά κριτήρια για την ομαδοποίηση χωρών συμμετείχαν στον προσδιορισμό του αντίκτυπου της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη. Σε αντίθεση με άλλες εργασίες, η πλειονότητα των μελετών δεν διερεύνησε τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στον ευρωπαϊκό χώρο ως σύνολο. Αντίθετα, επικεντρώθηκαν σε συγκεκριμένες ομάδες όπως οι χώρες της ΕΕ και οι ευρωπαϊκές χώρες με οικονομίες σε μετάβαση, όπως για παράδειγμα οι έρευνες των Rajasalu (2003) και των Hall et al. (2011). Για την περίοδο από το 1970 έως το 2007 και ένα δείγμα 35 χωρών της ΕΕ, οι Hall et al. (2011) τεκμηρίωσαν ότι η ένταξη στην ΕΕ έχει μικρό, θετικό αντίκτυπο στο επίπεδο της οικονομικής ελευθερίας.

Η μεταβατική περίοδος αποδείχθηκε κατάλληλη για την εξέταση των επιπτώσεων της οικονομικής ελευθέρωσης στις οικονομικές ροές. Ο Paakkonen (2010) διερεύνησε πώς η οικονομική ελευθερία επηρέασε την αύξηση του ΑΕΠ ανά εργαζόμενο σε ένα δείγμα 25 χωρών σε μεταβατική περίοδο που κάλυψε την περίοδο από το 1998 έως το 2005. Ο Bayar (2016) επίσης ασχολήθηκε με τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη στις χώρες σε μετάβαση. Με βάση δεδομένα από το 1996 έως το 2012, για 11 τέτοιες χώρες-μέλη της ΕΕ, ο Bayar (2016) επιβεβαίωσε την υπόθεση ότι η οικονομική ελευθερία και οι διεθνείς συναλλαγές αυξάνουν την οικονομική ανάπτυξη.

Οι ιδιαιτερότητες των ισλαμικών χωρών και ο προβληματισμός τους σχετικά με την κατάσταση της οικονομικής ελευθερίας και, έμμεσα, στο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης αυτών των χωρών αναλύθηκαν από τους Pelaez (2009) και Turedi (2013). Ο Turedi (2013) μελέτησε την επίδραση δύο κυρίαρχων δεικτών οικονομικής ελευθερίας στο επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε δείγμα 12 ισλαμικών χωρών (από το 1995 έως το 2010) και βρήκε μια θετική και στατιστικά σημαντική σχέση.

Ο Tiwari (2011) μελέτησε τον αντίκτυπο ορισμένων συνιστωσών της οικονομικής ελευθερίας (ξένη βοήθεια και άμεσες ξένες επενδύσεις) στην οικονομική ανάπτυξη σε 28 χώρες από την ασιατική ήπειρο κατά την περίοδο μεταξύ 1998 και 2007. Τα στοιχεία έδειξαν ότι υπήρχε θετική σχέση μεταξύ της δημοσιονομικής και χρηματοπιστωτικής ελευθερίας και της οικονομικής ανάπτυξης. Παρόμοια αποτελέσματα αναφέρθηκαν στα αποτελέσματα της έρευνας του Haydaroglu (2016) για τη Βραζιλία, τη Ρωσία, την Ινδία, την Κίνα και τη Νότια Αφρική (BRICS).

Περαιτέρω, οι Karabegovic et al. (2003) και ο Bennett (2016) παρατήρησαν ότι το επίπεδο και η ανάπτυξη της οικονομικής ελευθερίας επηρέασαν θετικά το επίπεδο και την ανάπτυξη του ΑΕΠ σε 10 επαρχίες του Καναδά και 50 αμερικανικές πολιτείες κατά

την περίοδο από το 1994 έως το 1999 και από το 1981 έως το 1997. Πρόσθετα στοιχεία για τον θετικό αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη μπορούν να βρεθούν στα αποτελέσματα της έρευνας των Bayar και Aytemiz (2015).

Δεν υπάρχουν πολλά έγγραφα που αμφισβήτησαν τη σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και ανάπτυξης. Για παράδειγμα, οι De Haan et al. (2006) απέρριψαν την ισχυρή επίδραση της οικονομικής ελευθερίας στην ανάπτυξη. Στο ίδιο πνεύμα, οι Sturm και De Haan (2001) απέδειξαν ότι η αλλαγή επίπεδου της οικονομικής ελευθερίας δεν σχετίζεται με την ανάπτυξη. Επιπλέον, οι Carlsson και Lundstrom (2002) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δύο παράγοντες οικονομικής ελευθερίας (το μέγεθος της κυβέρνησης και η ελευθερία συναλλαγών με ξένους) έχουν στατιστικά σημαντική αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη.

Ο Heckleman (2000) εξέτασε τη σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης για ένα σύνολο 147 κρατών και διαπίστωσε ότι το μέσο επίπεδο ελευθερίας και πολλά άλλα υποκείμενα στοιχεία της ελευθερίας προηγούνται της ανάπτυξης. Οι Hussain και Haque (2016) χρησιμοποίησαν τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας από δύο σύνολα δεδομένων που υπολογίστηκαν από το ίδρυμα Heritage και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο δείκτης έχει θετικό αντίκτυπο στον ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Επιπλέον, οι Brkic et al. (2020), χρησιμοποιώντας το σύνολο δεδομένων του ιδρύματος Heritage, εξέτασαν τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας μαζί με άλλους οικονομικούς παράγοντες στην οικονομική ανάπτυξη χρησιμοποιώντας 43 ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές χώρες για 20 χρόνια και διαπίστωσαν ότι ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας και όχι τα διαφορετικά επίπεδά του σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη.

Αν και οι περισσότερες μελέτες έχουν αποδείξει ένα επίπεδο θετικής συσχέτισης μεταξύ της ελευθερίας των οικονομικών πτυχών και της οικονομικής ανάπτυξης, εξακολουθεί να υπάρχει μια συνεχιζόμενη συζήτηση σχετικά με το εάν η οικονομική ελευθερία είναι καλή ή κακή για το περιβάλλον, εάν αυξάνει ή μειώνει την περιβαλλοντική πρόοδο σε μια χώρα καθώς αυτή επιδιώκει την οικονομική ανάπτυξη.

Σε μια σημαντική μελέτη, οι Gwartney και Lawson (2002) παρατήρησαν ότι οι χώρες με υψηλά επίπεδα οικονομικής ελευθερίας τείνουν να επιτυγχάνουν υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Σε μια σχετική μελέτη, οι Gwartney et al. (2004), με βάση ένα ετερογενές δείγμα 99 ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών για την περίοδο 1980-2000, διαπίστωσαν ότι η οικονομική ελευθερία επηρεάζει σημαντικά και θετικά τις επενδύσεις και την οικονομική ανάπτυξη.

Παρόμοια στοιχεία παρείχε ο Justesen (2008) για την περίοδο 1970-1999. Ο συγγραφέας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ορισμένες πτυχές της οικονομικής ελευθερίας (μέγεθος της κυβέρνησης και ρυθμιστικές πολιτικές) ενισχύουν την οικονομική ανάπτυξη και τις εγχώριες επενδύσεις.

Σε μια σειρά εργασιών, οι Cebula et al (2013) διερεύνησαν πρόσφατα τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη στα κράτη του ΟΟΣΑ για την περίοδο από το 2002 έως το 2007. Τα ευρήματά τους αποκαλύπτουν μια θετική σχέση μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και του επιπέδου ανάπτυξης του ΑΕΠ. Οι Panahiet al. (2014) μελέτησαν την επίδραση της οικονομικής ελευθερίας στην οικονομική ανάπτυξη σε ορισμένες χώρες της MENA (Middle East and North Africa) για την περίοδο 2000-2009. Έδειξαν εμπειρικά ότι η οικονομική ελευθερία είχε θετική και σημαντική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη.

Εφαρμόζοντας την ανάλυση διακύμανσης σε δείγμα για 40 ευρωπαϊκές χώρες, οι Asandului et al. (2016) βρήκαν μια θετική σχέση μεταξύ του δείκτη οικονομικής ελευθερίας και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Επιπλέον, με βάση δεδομένα πάνελ για 50 πολιτείες των ΗΠΑ και 10 επαρχίες του Καναδά την περίοδο 1980-2010, ο Bennet (2016) παρείχε εμπειρικά στοιχεία που δείχνουν ότι η μεγαλύτερη οικονομική ελευθερία αύξησε το κατά κεφαλήν εισόδημα και μείωσε το ποσοστό ανεργίας. Χρησιμοποιώντας ένα πάνελ δεδομένων για 57 χώρες με διαφορετικά επίπεδα εισοδήματος για την περίοδο 2004-2014, οι Hussain και Haque (2016) εξέτασαν την επίδραση του δείκτη οικονομικής ελευθερίας στον ετήσιο ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Βρήκαν λίγα στοιχεία υπέρ μιας θετικής συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών που διερευνήθηκαν. Πιο πρόσφατες εργασίες, όπως για παράδειγμα αυτή των Miller και Kim (2017), επικύρωσαν τη θετική σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης.

Αν και μεγάλος αριθμός εμπειρικών μελετών έχει εξετάσει αυτό το ζήτημα, σχετικά λιγότερες μελέτες έχουν επικεντρωθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών. Για παράδειγμα, οι Gorlach και Le Roux (2015) ανέλυσαν τη σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης σε 13 χώρες της Αναπτυξιακής Κοινότητας της Νότιας Αφρικής (Southern African Development Community, SADC) και διαπίστωσαν ότι η οικονομική ελευθερία συνδέεται θετικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Ο Wulandari (2015) εξέτασε τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στον ρυθμό ανάπτυξης της Ινδονησίας κατά την περίοδο 2004-2014. Χρησιμοποιώντας το διανυσματικό παλινδρομικό μοντέλο (vector autoregressive model, VAR), ο

συγγραφέας έδειξε μια θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση της οικονομικής ελευθερίας στον ρυθμό αύξησης της παραγωγής.

Ο Byar (2016) εφάρμοσε την προσέγγιση συν-ολοκλήρωσης πάνελ για να αξιολογήσει τη μακροχρόνια σχέση μεταξύ οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης σε 11 χώρες σε μεταβατική περίοδο κατά την περίοδο από το 1996 έως το 2012. Παρείχε επίσης στοιχεία για μια θετική μακροπρόθεσμη σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Το ίδιο αποτέλεσμα ενίσχυσης της ανάπτυξης της οικονομικής ελευθερίας βρέθηκε από τους Coetzee και Kleynhans (2017) για τη Νότια Αφρική, από τους Tanin και Masih (2017) για το Μπαγκλαντές, από τους Nadeem et al. (2019) για 5 χώρες της Νότιας Ασίας και από τους Okunloia και Akinlo (2021) για 44 αφρικανικές χώρες. Στην περίπτωση της Λατινικής Αμερικής και των χωρών της Καραϊβικής, ωστόσο, οι Santiago et al. (2020) βρήκαν μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και της οικονομικής ανάπτυξης.

Όλες οι μελέτες που εξετάστηκαν παραπάνω και επικεντρώθηκαν τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις αναπτυγμένες χώρες, υπέθεσαν ότι η σχέση μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας (ή των συνιστωσών της) και της οικονομικής ανάπτυξης είναι αυστηρά γραμμική. Ωστόσο, όπως τονίστηκε ήδη από αρκετούς μελετητές, η σχέση μπορεί να είναι μη γραμμική όπως σημείωσαν οι Zhang et al. (2018). Σε μια σειρά προηγούμενων εμπειρικών μελετών, αυτός ο τύπος μη γραμμικής συμπεριφοράς έχει αποτυπωθεί με φειδώ συμπεριλαμβάνοντας έναν όρο αλληλεπίδρασης μεταξύ του δείκτη οικονομικής ελευθερίας και ορισμένων μεταβλητών όπως οι ΑΞΕ (Azman-Saini et al., 2010), οι επενδύσεις (Paakkonen, 2010), το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Groppe et al., 2011), οι κρατικές ενισχύσεις (Tunalı και Fidrmuc, 2015) και η διαφθορά (Pavlik, 2018).

Ωστόσο, αυτή η στρατηγική μοντελοποίησης στηρίζεται σε μια προηγούμενη υπόθεση ότι η επίδραση μιας αλληλεπιδρούσας μεταβλητής αυξάνεται ή μειώνεται μονοτονικά με την οικονομική ελευθερία και επομένως μπορεί να μην ανιχνεύει ένα ορισμένο επίπεδο οικονομικής ελευθερίας που πρέπει να επιτευχθεί. Από αυτή την άποψη, η χρήση ενός όρου αλληλεπίδρασης μπορεί να είναι πολύ περιοριστική για να δημιουργήσει μια μη μονότονη και μη γραμμική σχέση μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και της ανάπτυξης. Επομένως, θα πρέπει να υιοθετηθεί μια πιο ευέλικτη στρατηγική εκτίμησης για την ακριβέστερη ανίχνευση των πιθανών μη γραμμικοτήτων στη σχέση οικονομικής ελευθερίας-ανάπτυξης.

Τέλος, η μεγάλη εργασία του Ινστιτούτου Fraser (2022) εξέτασε πάνω από 1.300

άρθρα σε περιοδικά με κριτές που έχουν παραθέσει το ευρετήριο που δημοσιεύτηκε στο Economic Freedom of the World (EFW). Από αυτά, περισσότερα από 700 άρθρα εξέτασαν τον αντίκτυπο της οικονομικής ελευθερίας στην ανθρώπινη κατάσταση και τα περισσότερα βρίσκουν μια σύνδεση μεταξύ υψηλών ή αυξανόμενων επιπέδων οικονομικής ελευθερίας με κέρδη στην ευημερία και άλλα μέτρα ευημερίας, ενώ ποσοστό μικρότερο του 5% των συνολικών άρθρων βρίσκουν αρνητικές συνέπειες.

Η μελέτη του Ινστιτούτου Fraser (2022) χρησιμοποιεί τον δείκτη EFW (Economic Freedom of the World) ως μέτρο οικονομικής ελευθερίας. Ο δείκτης αυτός μετρά τα όρια της ελευθερίας που προκαλείται από υπερβολικά ισχυρή κυβέρνηση είτε από φιλικές ελίτ. Ο προσδιορισμός των «θετικών» αποτελεσμάτων (όπως η αυξημένη ευημερία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η κοινωνική ανάπτυξη) και των «αρνητικών» αποτελεσμάτων (όπως η φτώχεια, οι συγκρούσεις και το μειωμένο προσδόκιμο ζωής) βασίζεται σε 721 εργασίες σε ακαδημαϊκά περιοδικά μεταξύ 1996 και 2021, όπως αναφέρονται στο Social Science Citations Index (SSCI).

Λίγο περισσότερο από το μισό δείγμα και συγκεκριμένα το 50,6%, διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με «θετικά» αποτελέσματα ενώ μόνο το 4,6% βρήκε «αρνητικά» αποτελέσματα. Το 44,8% δεν βρήκε σαφή σχέση μεταξύ της οικονομικής ελευθερίας και των «θετικών» ή «αρνητικών» αποτελεσμάτων. Τα οικονομικά οφέλη ήταν ιδιαίτερα έντονα. Τα δύο τρίτα των σχετικών μελετών διαπίστωσαν ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται θετικά με την οικονομική ανάπτυξη, το 72,5% με τα αυξημένα εισοδήματα και την παραγωγικότητα και το 62,9% με την αύξηση της επιχειρηματικότητας.

Στην συνέχεια, συγκεντρώνονται συνοπτικά τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτής ανά κατηγορία ενδιαφέροντος (Ινστιτούτο Fraser, 2022):

✓ Μετανάστευση και ταξίδια: από τις 10 σχετικές μελέτες, το 90% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με την αύξηση της μετανάστευσης και του τουρισμού, ενώ το 10% δεν βρήκε σαφή σχέση.

✓ Εισόδημα & Παραγωγικότητα: από τις 51 σχετικές μελέτες, το 72,5% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με αυξήσεις στο εισόδημα ή την παραγωγικότητα και το 27,5% δεν βρήκε σαφή σχέση.

✓ Οικονομική ανάπτυξη: από τις 92 σχετικές μελέτες, το 66,3% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με την αυξημένη οικονομική ανάπτυξη, το 32,6% δεν βρήκε σαφείς σχέσεις και μόνο το 1,3% βρήκε αρνητική σχέση.

✓ Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία: από τις 35 σχετικές μελέτες, το 62,9% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με την αυξημένη επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, το 34,3% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 2,9% βρήκε αρνητική σχέση.

✓ Συγκρούσεις — πόλεμοι, εμφύλιες αναταραχές και τρομοκρατικές επιθέσεις: Από τις 10 σχετικές μελέτες, το 60% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με μειωμένες συγκρούσεις και το 40% δεν βρήκε σαφή σχέση. Κανείς δεν βρήκε την οικονομική ελευθερία να αυξάνει τις συγκρούσεις.

✓ Επενδύσεις: από τις 65 σχετικές μελέτες, το 58,5% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με αυξημένες επενδύσεις, το 38,5% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 3,1% βρήκε αρνητική σχέση.

✓ Αποτελέσματα αγοράς εργασίας: από τις 45 σχετικές μελέτες, το 53,3% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία παράγει βελτιωμένα αποτελέσματα στην αγορά εργασίας, όπως μείωση της ανεργίας και αύξηση των μισθών και της συμμετοχής, το 42,2% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 4,4%, βρήκε αρνητική σχέση.

✓ Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνική Ανάπτυξη - έγγραφα που χρησιμοποιούν τον δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και άλλους δείκτες όπως το προσδόκιμο ζωής και η κοινωνική εμπιστοσύνη: από τις 68 σχετικές μελέτες, το 52,9% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με βελτιωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική ανάπτυξη και το 38,5% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 4,4% βρήκε αρνητική σχέση.

✓ Εμπόριο: από τις 26 σχετικές μελέτες, το αποτέλεσμα μοιράστηκε στη μέση με τους μισούς να βρίσκουν ότι η οικονομική ελευθερία αύξησε το εμπόριο και οι μισοί να μην βρίσκουν σαφή σχέση.

✓ Διαφθορά & Σκιώδης Οικονομία: από τις 30 σχετικές μελέτες, το 43,3% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με μειωμένη διαφθορά και μια μικρότερη παραοικονομία, το 50% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 6,7% βρήκε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με την αύξηση της διαφθοράς και της παραοικονομίας.

✓ Περιβαλλοντικά αποτελέσματα - εκπομπές CO₂ και άλλα μέτρα ρύπανσης καθώς και περιβαλλοντικά αποτελέσματα όπως η βιοποικιλότητα: από τις 24 σχετικές μελέτες, το 41,7% διαπίστωσε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με βελτιωμένα περιβαλλοντικά αποτελέσματα, το 41,7% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 16,7% βρήκε αρνητική σχέση.

✓ **Ανισότητα:** από τις 50 σχετικές μελέτες, το 26% βρήκε ότι η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με μειωμένη ανισότητα είτε στο εισόδημα είτε στον πλούτο, το 54% δεν βρήκε σαφή σχέση και το 20% βρήκε την οικονομική ελευθερία σχετιζόμενη με την αύξηση της ανισότητας.

2.3 Η οικονομική και πολιτικοοικονομική κατάσταση στη Ρωσία τα τελευταία χρόνια

Σύμφωνα με το Freedom House¹ (2022), η εξουσία στο σημερινό αυταρχικό πολιτικό σύστημα της Ρωσίας συγκεντρώνεται στα χέρια του προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν. Με πιστές δυνάμεις ασφαλείας, ένα υποτελές δικαστικό σώμα, ένα ελεγχόμενο περιβάλλον μέσων ενημέρωσης και ένα νομοθετικό σώμα που αποτελείται από ένα κυβερνών κόμμα και τις ευέλικτες φατρίες της αντιπολίτευσης, το Κρεμλίνο είναι σε θέση να χειραγωγήσει τις εκλογές και να καταστείλει τη γνήσια διαφωνία. Η αχαλίνωτη διαφθορά διευκολύνει τη μετατόπιση των δεσμών μεταξύ γραφειοκρατών και ομάδων οργανωμένου εγκλήματος.

Εξάλλου, οι βασικές εξελίξεις στη Ρωσία το 2020 που επιβεβαίωσαν τα παραπάνω, ήταν οι παρακάτω (Freedom House, 2022):

➤ Η Ρωσία βίωσε ένα σοβαρό ξέσπασμα του COVID-19, με τουλάχιστον 3,1 εκατομμύρια ανθρώπους να είναι θετικοί στον ιό και 56.000 θανάτους, σύμφωνα με την κυβέρνηση. Ωστόσο, οι αναλυτές υποστήριξαν ότι οι αρχές είχαν υποβαθμίσει τον πραγματικό αριθμό θανάτων από κορονοϊό, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, επίσημα στατιστικά στοιχεία που έδειξαν σημαντική αύξηση του συνολικού αριθμού θανάτων στη χώρα κατά τη διάρκεια του έτους.

➤ Τον Ιούλιο, οι αρχές διοργάνωσαν ένα εξαιρετικά αμφίβολης αντικειμενικότητας δημοψήφισμα για την παράταση των ορίων της προεδρικής θητείας, με το θετικό αποτέλεσμα να επιτρέπει ουσιαστικά στον Πρόεδρο Πούτιν να παραμείνει στην εξουσία μέχρι το 2036. Μεταξύ άλλων αλλαγών, οι τροπολογίες επιτρέπουν στον πρόεδρο, με την υποστήριξη της άνω βουλής του Κοινοβουλίου, να απομακρύνει δικαστές από το Συνταγματικό και το Ανώτατο Δικαστήριο, μειώνοντας περαιτέρω την ήδη αδύναμη ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος.

➤ Τον Δεκέμβριο, ο Πρόεδρος Πούτιν επέκτεινε το νόμο που απαιτεί από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που λαμβάνουν διεθνή χρηματοδότηση να

¹ ΜΚΟ που ιδρύθηκε το 1941, ως αμερικανικός οργανισμός που υπερασπίζεται την προώθηση της ελευθερίας παγκοσμίως και λειτουργεί ως ανεξάρτητος οργανισμός παρακολούθησης για την επέκταση της ελευθερίας και της δημοκρατίας σε όλο τον κόσμο

εγγραφούν ως «ξένοι πράκτορες», θέτοντας περιορισμούς στις δραστηριότητές τους και απειλώντας τους υπαλλήλους τους με πρόστιμα, επιδρομές και συλλήψεις.

Εξάλλου, οι παράγοντες που καθορίζουν τη μορφή και τη λογική του ρωσικού οικονομικού μοντέλου είναι κυρίως πολιτικού χαρακτήρα και πηγάζουν από την ίδια τη φύση του ρωσικού αυταρχικού καθεστώτος. Το πολιτικοοικονομικό σύστημα είναι αναποτελεσματικό ως προς την ανάπτυξη, αλλά σχετικά αποτελεσματικό ως προς τον έλεγχο. Τα κρατικά συμφέροντα ταυτίζονται με προσωπικά και ομαδικά συμφέροντα της άρχουσας ελίτ. Οι πραγματικοί μηχανισμοί λήψης αποφάσεων και διακυβέρνησης της χώρας, οι οποίοι έχουν άτυπο χαρακτήρα, βασίζονται σε προσωπικούς ή ομαδικούς δεσμούς στην πολιτική και τις επιχειρήσεις. Οι σχέσεις κράτους-επιχειρήσεων δεν υποτάσσονται τόσο σε ορθολογικούς οικονομικούς υπολογισμούς όσο στο βασικό συμφέρον της πολιτικής ελίτ που είναι η διατήρηση και η αναπαραγωγή του τρέχοντος συστήματος σε βάθος χρόνου (Domanska, 2020).

Αυτό το σύστημα μπορεί να περιγραφεί ως εξής (Domanska, 2020):

- Νεοπατρογονικό, λόγω της ειδικής κατανόησης του κράτους και των πόρων του από την άρχουσα ελίτ ως *de facto* ιδιοκτησία μιας στενής ομάδας λήψης αποφάσεων, στην οποία τον κεντρικό ρόλο διαδραματίζει ο Πρόεδρος. Με αυτή τη λογική, τα όρια μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου είναι συστημικά ασαφή. Η πολιτική εξουσία μετατρέπεται σε πρόσβαση σε προσοδοφόρα περιουσιακά στοιχεία και διεφθαρμένα έσοδα. Το κέρδος από συγκεκριμένους τομείς οικονομικής δραστηριότητας εξαρτάται από τις αυθαίρετες αποφάσεις του ηγέτη και του περιβάλλοντος του και συνιστά ως επί το πλείστον πληρωμή για την πίστη ή την υπηρεσία κάποιου.

- Πατρωνικό, λόγω της επικράτησης άτυπων δικτύων στο εσωτερικό του. Οι επίσημοι θεσμοί και ο γραπτός νόμος συχνά χρησιμεύουν ως προπέτασμα καπνού που κρύβουν τους πραγματικούς μηχανισμούς εξουσίας όπου οι άτυποι κανόνες είναι πρωταρχικής σημασίας. Η πραγματική έκταση των αρμοδιοτήτων των κρατικών θεσμών, καθώς και η κοινωνική θέση και το εύρος των δικαιωμάτων, των υποχρεώσεων και των προνομίων που ανατίθενται σε εκπρόσωπους της ελίτ και των απλών πολιτών, καθορίζονται όχι τόσο από καθολικές – θεσμικές και νομικές – σχέσεις, όσο από προσωπικούς ή επιχειρηματικούς δεσμούς που βασίζονται στην πίστη και την προστασία. Οδηγεί στον εκτεταμένο πελατειακό χαρακτήρα ως οργανωτική αρχή των κοινωνικοπολιτικών σχέσεων σε ολόκληρο το κράτος και στην κυριαρχία του «χειροκίνητου τρόπου» κρατικής διακυβέρνησης.

- Κλεπτοκρατικό, λόγω του ότι καταναλώνεται από συστημική διαφθορά

με αποτέλεσμα σημαντικές απώλειες στον κρατικό προϋπολογισμό και στο συνεχιζόμενο χαμηλό βιοτικό επίπεδο του γενικού πληθυσμού. Εκδηλώνεται στις πιο σημαντικές μορφές της στην άμεση και μεγάλης κλίμακας υπεξαίρεση κρατικής παρουσίας από επιλεγμένα μέλη της ελίτ.

➤ «Chekist», λόγω της συγκέντρωσης των εξουσιών λήψης αποφάσεων στα χέρια πολιτικών με ρίζες στις ειδικές υπηρεσίες (με επικεφαλής τον Πρόεδρο Πούτιν, πρώην αξιωματικό της KGB), με την ιδιαίτερη νοοτροπία και τις μεθόδους τους που έχουν μεταφερθεί στη βάση των πολιτικών του κράτους. Η βασική αξία σε αυτό το σύστημα είναι η απόλυτη υπεροχή ελέγχου και εποπτείας επί της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία προϋποθέτει τη χρήση πολιτικών καταστολών ως τυπικού μηχανισμού κρατικής διακυβέρνησης.

Όλοι οι παράγοντες που αναφέρονται παραπάνω, εμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη. Η πολιτική και η οικονομία είναι αλληλένδετες σε έναν βρόγχο ανατροφοδότησης όπου η πολιτική επιρροή καθιστά δυνατή την απόκτηση οικονομικών περιουσιακών στοιχείων τα οποία με τη σειρά τους συμβάλλουν στη σταθεροποίηση της πολιτικής εξουσίας. Αυτό οδηγεί σε ένα μοντέλο κρατικής διακυβέρνησης που μοιάζει με μαφία (μερικές φορές επικαλύπτεται με το οργανωμένο έγκλημα), όπου οι εκτεταμένες παθολογίες όχι μόνο γίνονται ανεκτές αλλά αποτελούν εγγενές μέρος του συστήματος. Ένα τέτοιο μοντέλο μπορεί να λειτουργήσει μόνο εις βάρος του ευρύτερου κοινού (Domanska, 2020).

Αναλυτικότερα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σύγχρονη ρωσική οικονομία διέρχεται ένα αρκετά δύσκολο στάδιο της ανάπτυξής της. Η πολυπλοκότητά της έγκειται στην ταυτόχρονη δράση πολλών ισχυρών παραγόντων που επηρεάζουν αρνητικά τη δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης της Ρωσικής Ομοσπονδίας (The World Bank, 2021). Αυτοί περιλαμβάνουν κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Ένας ισχυρός κοινωνικός παράγοντας είναι η πανδημία COVID-19, η οποία επηρεάζει τη ρωσική οικονομία με δύο τρόπους: μείωση της οικονομικής δραστηριότητας λόγω των απαραίτητων μέτρων κατά του COVID-19 και πτώση των τιμών του πετρελαίου λόγω της πτώσης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας (Oxenstierna, 2021).

Στα τέλη του 2020, οι τιμές του πετρελαίου επανέλαβαν την αύξησή τους, αλλά η τάση της απανθρακοποίησης της παγκόσμιας οικονομίας (πολιτικός παράγοντας), που εκφράζεται στην πράξη στην ανάπτυξη των ηλεκτρικών μεταφορών και της ηλιακής και αιολικής ενέργειας, μαζί με την προγραμματισμένη εισαγωγή φόρου εισαγωγής υδρογονανθράκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2022, αποτελεί σοβαρό εμπόδιο στην

περαιτέρω αύξηση των τιμών του πετρελαίου (Aylor et al., 2020). Το ίδιο εμπόδιο είναι η παραγωγή σχιστόλιθου (τεχνολογικός παράγοντας), ο οποίος γίνεται πιο άμεσο όταν οι τιμές του πετρελαίου ανεβαίνουν πάνω από 40 USD ανά βαρέλι και, κατά συνέπεια, δημιουργεί προϋποθέσεις για περαιτέρω πτώση των τιμών του πετρελαίου (Ali et al., 2022).

Ένας σημαντικός κοινωνικός παράγοντας είναι η συρρίκνωση και η γήρανση του ρωσικού πληθυσμού. Εξίσου σημαντικός πολιτικός παράγοντας είναι η πίεση των κυρώσεων στη Ρωσική Ομοσπονδία, συμπεριλαμβανομένου του αρνητικού αντίκτυπου στην εικόνα της χώρας στα μάτια των πιθανών επενδυτών.

Οι ιδιαιτερότητες της οργάνωσης της ρωσικής οικονομίας και μια σειρά εξωτερικών επιστημονικών, τεχνικών και ανθρωπογενών παραγόντων αναγκάζουν τους ερευνητές να μελετήσουν τις διαδικασίες των παγίων περιουσιακών στοιχείων και της αναπαραγωγής κεφαλαίου. Οι διαδικασίες οικονομικής ανάπτυξης απαιτούν να κατανοήσει κανείς τη σχέση μεταξύ της περιφερειακής κατανομής των επενδύσεων και των εργαλείων για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. Τα σύγχρονα εργαλεία οικονομικής αξιολόγησης των επενδύσεων χαρακτηρίζονται από μια κοινή αδυναμία στον προσδιορισμό της σχέσης της οδηγίας μεταξύ της αλλαγής στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ισορροπίας (ΑΕΠ) και της αλλαγής της επενδυτικής δραστηριότητας στην περιοχή (Gokmen, 2021).

Η Ρωσία είναι μια από τις λίγες μεγάλες χώρες στον κόσμο της οποίας η οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα δεν διαμορφώθηκε από την εξέλιξη της ελεύθερης αγοράς, αλλά από κεντρικούς θεσμούς σχεδιασμού. Όπως παλαιότερα γράφηκε (Bond et al., 1990), «η σύγχρονη Ρωσία βρίσκεται στο χείλος ενός γκρεμού κακών ιστορικών αποφάσεων και αμφισβητήσιμων επιλογών σχεδιασμού».

Δεκαετίες κεντρικής ανάπτυξης άφησαν τη Ρωσία με οικονομικές πραγματικότητες που δεν μπορούν να μεταφραστούν στο σημερινό σύστημα ελεύθερης αγοράς. Η Ρωσία μπορεί να περιγραφεί όχι ως υπανάπτυκτη χώρα, αλλά ως μια κακώς ανεπτυγμένη χώρα, το οικονομικό σύστημα της οποίας βρίθει από διάφορα προβλήματα αρχαϊκής κληρονομιάς που προκαλούν περιφερειακές ανισορροπίες. Παρόμοιες εξηγήσεις μπορούν να βρεθούν μεταξύ των βασικών ακαδημαϊκών ιδεών, όπως οι ολλανδικές ασθένειες² και οι θεωρίες των φυσικών πόρων. Επιπλέον, αυτά τα προβλήματα είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα μεταξύ των μετασοβιετικών κρατών (Sadik-Zada et al., 2021).

² Η ολλανδική ασθένεια, στα οικονομικά, είναι η αιτιώδης σχέση μεταξύ της αύξησης της οικονομικής ανάπτυξης ενός συγκεκριμένου τομέα και της μείωσης σε άλλους τομείς

Τέλος, σε σχέση με την πορεία της Ρωσίας προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, θα πρέπει να γίνει αναφορά στο σύστημα των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (SDGs³), το οποίο ρυθμίζεται από το έγγραφο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ «Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development», το οποίο περιέχει 17 παγκόσμιους στόχους που καθορίζονται σε καθήκοντα και στόχους. Χωρίς να μειώνει τη σημασία κανενός από τους καθιερωμένους στόχους τους, η έρευνα των Chaynikova et al. (2021) επικεντρώνεται στη διασφάλιση σύγχρονης, υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης ως πηγής και παράγοντα βιώσιμης ανάπτυξης της κοινωνίας και μιας αξιοπρεπούς ανθρώπινης ζωής.

Ξένοι ερευνητές έχουν αποδείξει ότι το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και η χαμηλή ποιότητά του δημιουργούν απειλές για τη βιώσιμη κοινωνικοοικονομική δυναμική της κοινωνίας, λειτουργούν ως παράγοντας αύξησης της ανισότητας στις ευκαιρίες του πληθυσμού, ιδιαίτερα των νέων, στον τομέα της δημιουργίας και ανάπτυξης ανθρώπινου κεφαλαίου. Αυτό το αξίωμα επιβεβαιώθηκε επίσης σε μελέτες Ρώσων επιστημόνων: ο Romanov (2020) υποστήριξε ότι η ικανότητα της Ρωσίας να δημιουργεί αποτελεσματικούς μηχανισμούς για την αντιμετώπιση του «brain drain» σε κρατικό επίπεδο είναι ένας σημαντικός παράγοντας που καθορίζει τις δυνατότητες υπέρβασης των τάσεων κρίσης στην οικονομία και την είσοδο της χώρας στην έκτη τεχνολογική τάξη. Οι Serditova και AV Belotserkovsky (2020) απέδειξαν ότι η άνευ προηγουμένου ταχύτητα και κλίμακα των κοινωνικών αλλαγών μετατρέπουν την εκπαίδευση και περισσότερο, την τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε εγγυητή της επιτυχούς προσαρμογής της χώρας στις τεχνολογικές αλλαγές στο πλαίσιο του παγκόσμιου ψηφιακού μετασχηματισμού.

Ο ηγετικός ρόλος της εκπαίδευσης στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης της Ρωσίας αναγνωρίζεται επίσης σε κρατικό επίπεδο. Στο πλαίσιο του εθνικού στόχου «Ευκαιρίες αυτοπραγμάτωσης και ανάπτυξης ταλέντων», καθορίστηκε ως στόχος προτεραιότητας «η είσοδος της χώρας στις δέκα πρώτες χώρες του κόσμου όσον αφορά την ποιότητα της γενικής εκπαίδευσης», διασφαλίζοντας έτσι την προσβασιμότητα. Έτσι, η ποιότητα της εκπαίδευσης είναι ένα από τα καθήκοντα προτεραιότητας για την ανάπτυξη της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

³ Sustainable Development Goals

3. ΣΤΟΙΧΕΙΑ- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Ο Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας

Ο Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας (ΔΟΕ) – Index of Economic Freedom (IEF) είναι ένας ετήσιος δείκτης που δημιουργήθηκε το 1995 από το “The Heritage Foundation” και τη Wall Street Journal για τη μέτρηση του βαθμού οικονομικής ελευθερίας στα κράτη του κόσμου. Οι δημιουργοί του ευρετηρίου ισχυρίζονται ότι ακολουθούν μια προσέγγιση εμπνευσμένη από αυτή του Adam Smith στο «The Wealth of Nations» (1776), σύμφωνα με την οποία «οι βασικοί θεσμοί που προστατεύουν την ελευθερία των ατόμων, να επιδιώκουν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα έχουν ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη ευημερία για την ευρύτερη κοινωνία».

Ο ιστότοπος του Heritage Foundation αναφέρει ότι *«Η οικονομική ελευθερία είναι το θεμελιώδες δικαίωμα κάθε ανθρώπου να ελέγχει τη δική του εργασία και περιουσία. Σε μια οικονομικά ελεύθερη κοινωνία, τα άτομα είναι ελεύθερα να εργάζονται, να παράγουν, να καταναλώνουν και να επενδύουν με όποιον τρόπο θέλουν. Σε οικονομικά ελεύθερες κοινωνίες, οι κυβερνήσεις επιτρέπουν στην εργασία, το κεφάλαιο και τα αγαθά να κυκλοφορούν ελεύθερα και να απέχουν από τον εξαναγκασμό ή τον περιορισμό της ελευθερίας πέρα από το βαθμό που απαιτείται για την προστασία και τη διατήρηση της ίδιας της ελευθερίας».*

Το Heritage Foundation αναφέρει ότι το κορυφαίο 20% του δείκτη έχει διπλάσιο κατά κεφαλήν εισόδημα από εκείνο του δεύτερου πεμπτημόριου και πενταπλάσιο από αυτό του κατώτερου 20%. Ο Carl Schramm, ο οποίος έγραψε το πρώτο κεφάλαιο του Δείκτη του 2008, δηλώνει ότι οι πόλεις της Μεσαιωνικής Ιταλίας και των πόλεων της Μεσοδυτικής Αμερικής των μέσων του 19ου αιώνα, άκμασαν στον βαθμό που διέθεταν οικονομική ρευστότητα και θεσμική προσαρμοστικότητα που δημιουργήθηκε από την οικονομική ελευθερία.

Σύμφωνα με τον Will Wilkinson του “think tank” «Cato Institute⁴», οι μελέτες δείχνουν ότι η υψηλότερη οικονομική ελευθερία συσχετίζεται ισχυρά με την υψηλότερη αυτοαναφερόμενη ευτυχία. Σύμφωνα με τους οικονομολόγους Tomi Ovaska και Ryo Takashima (2006), η έρευνα για την οικονομική ελευθερία υποδηλώνει «ότι οι άνθρωποι ενδιαφέρονται αναμφισβήτητα για τον βαθμό στον οποίο η κοινωνία όπου ζουν τους παρέχει ευκαιρίες και την ελευθερία να αναλαμβάνουν νέα έργα, έντονα και

⁴ Αμερικανικό think tank με φιλελεύθερη φιλοσοφία η οποία υποστηρίζει έναν περιορισμένο ρόλο της κυβέρνησης στις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις του κράτους καθώς και μια ισχυρή προστασία των πολιτικών ελευθεριών των πολιτών

να κάνουν επιλογές με βάση τις προσωπικές του προτιμήσεις».

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Cato⁵, η υψηλότερη οικονομική ελευθερία προωθεί τη συμμετοχή και τη συνεργασία. Υποστηρίζεται επίσης ότι η υψηλότερη οικονομική ελευθερία είναι εξαιρετικά σημαντική για την πρόληψη των πολέμων. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Ινστιτούτου, η ελευθερία είναι περίπου 54 φορές πιο αποτελεσματική από τη δημοκρατία, όπως μετράται με το Democracy Score⁶, στη μείωση των βίαιων συγκρούσεων.

Ο ΔΟΕ αξιολογεί 184 χώρες σε τέσσερις γενικούς τομείς πολιτικής που επηρεάζουν την οικονομική ελευθερία, που είναι

- το κράτος δικαίου,
- το μέγεθος της κυβέρνησης – δημόσιος τομέας,
- η ρυθμιστική αποτελεσματικότητα κανονιστικού πλαισίου και
- η εξωστρέφεια των αγορών

Λαμβάνει επίσης υπόψη ορισμένες συγκεκριμένες κατηγορίες όπως τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, η δικαστική αποτελεσματικότητα, η ακεραιότητα της κυβέρνησης και η φορολογική επιβάρυνση. Η κατάταξη βαθμολογεί πτυχές οικονομικής ελευθερίας μεταξύ 0 και 100, με το 0 να σημαίνει "καμία οικονομική ελευθερία" και το 100 να σημαίνει "πλήρη οικονομική ελευθερία". Υπάρχουν δώδεκα πτυχές χωρισμένες σε τέσσερις κατηγορίες.

3.1.1. Κράτος δικαίου

α. Δικαιώματα ιδιοκτησίας: Σχετίζεται με τον βαθμό νομικής προστασίας των δικαιωμάτων ιδιωτικής ιδιοκτησίας μιας χώρας και βαθμός επιβολής αυτών των νόμων. Χωρίζεται στους ακόλουθους επιμέρους παράγοντες:

- φυσικά δικαιώματα ιδιοκτησίας
- δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- δύναμη της προστασίας των επενδυτών
- κίνδυνος απαλλοτρίωσης
- ποιότητα της διαχείρισης γης

β. Δικαστική αποτελεσματικότητα: Σχετίζεται με τον βαθμό αποτελεσματικότητας και δικαιοσύνης του δικαστικού σώματος, ιδίως όσον αφορά τους νόμους περί ιδιοκτησίας. Χωρίζεται στους ακόλουθους επιμέρους παράγοντες:

⁵ CATO HANDBOOK FOR POLICYMAKERS, Foreign Aid and Economic Development (2022)

⁶ Δείκτης από το Economist Intelligence Unit (EIU) το οποίο είναι το ερευνητικό τμήμα του Economist Group, με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο

- δικαστική ανεξαρτησία
- ποιότητα της δικαστικής διαδικασίας
- πιθανότητα λήψης ευνοϊκών δικαστικών αποφάσεων

γ. Κυβερνητική ακεραιότητα: Αναλύει πόσο διαδεδομένες είναι οι μορφές πολιτικής διαφθοράς και οι πρακτικές όπως η δωροδοκία, ο εκβιασμός, ο νεποτισμός, ο φιλανθρωπισμός, η πατρωνία, η υπεξαίρεση και η δωροδοκία. Χωρίζεται στους ακόλουθους επιμέρους παράγοντες:

- εμπιστοσύνη του κοινού στους πολιτικούς
- παράτυπες πληρωμές και δωροδοκίες
- διαφάνεια της χάραξης κυβερνητικής πολιτικής
- απουσία διαφθοράς
- αντιλήψεις περί διαφθοράς
- διαφάνεια των κυβερνητικών και δημοσίων υπηρεσιών

3.1.2. Το μέγεθος της κυβέρνησης

α. Φορολογική επιβάρυνση: Αναλύει τους οριακούς φορολογικούς συντελεστές για το προσωπικό και το εταιρικό εισόδημα και το συνολικό επίπεδο φορολογίας ως ποσοστό του ΑΕΠ. Συμπεριλαμβάνονται οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι που επιβάλλονται από όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Οι υποπαράγοντες του είναι:

- οριακός φορολογικός συντελεστής στο ατομικό εισόδημα
- οριακός φορολογικός συντελεστής στο εταιρικό εισόδημα
- συνολική φορολογική επιβάρυνση ως ποσοστό του ΑΕΠ

β. Κυβερνητικά έξοδα: Ποσοτικοποιεί το βάρος των κρατικών δαπανών, συμπεριλαμβανομένης της κατανάλωσης από το κράτος και όλων των πληρωμών μεταφοράς που σχετίζονται με διάφορα προγράμματα πρόνοιας. Το ιδανικό επίπεδο διαφέρει από χώρα σε χώρα, αλλά η μηδενική δαπάνη χρησιμοποιείται ως σημείο αναφοράς.

γ. Δημοσιονομική υγεία: Αναλύει πόσο καλά μια χώρα διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό της, ποσοτικοποιώντας το αυξανόμενο χρέος και έλλειμμα. Χωρίζεται στους ακόλουθους επιμέρους παράγοντες:

- τα μέσα ελλείμματα ως ποσοστό του ΑΕΠ για τα πιο πρόσφατα τρία χρόνια (80% της βαθμολογίας)
- χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (20% της βαθμολογίας)

3.1.3. Ρυθμιστική αποτελεσματικότητα κανονιστικού πλαισίου

α. Επιχειρηματική ελευθερία: Αναλύει το κόστος, τον χρόνο και την ελευθερία για το άνοιγμα, τη λειτουργία και το κλείσιμο μιας επιχείρησης, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως η ηλεκτρική ενέργεια. Χωρίζεται σε δεκατρείς επιμέρους παράγοντες:

- έναρξη επιχείρησης - διαδικασίες (αριθμός)
- έναρξη μιας επιχείρησης - χρόνος (ημέρες)
- έναρξη επιχείρησης - κόστος (% του κατά κεφαλήν εισοδήματος)
- έναρξη επιχείρησης - ελάχιστο κεφάλαιο (% του κατά κεφαλήν εισοδήματος)
- απόκτηση άδειας – διαδικασίες (αριθμός)
- απόκτηση άδειας - χρόνος (ημέρες)
- απόκτηση άδειας – κόστος (% του κατά κεφαλήν εισοδήματος)
- κλείσιμο μιας επιχείρησης - χρόνος (έτη)
- κλείσιμο επιχείρησης - κόστος (% της περιουσίας)
- κλείσιμο μιας επιχείρησης - ποσοστό ανάκαμψης (σεντς ανά δολάριο)
- λήψη ηλεκτρικού ρεύματος - διαδικασίες (αριθμός)
- λήψη ηλεκτρικής ενέργειας - χρόνος (ημέρες) και
- λήψη ηλεκτρικής ενέργειας - κόστος (% του κατά κεφαλήν εισοδήματος)

β. Εργασιακή ελευθερία: Προσδιορίζει ποσοτικά την παρεμβατικότητα των εργασιακών δικαιωμάτων όπως ο κατώτατος μισθός, οι νόμοι που εμποδίζουν τις απολύσεις, τις απαιτήσεις απόλυσης και τους μετρήσιμους ρυθμιστικούς περιορισμούς στις προσλήψεις και τις ώρες εργασίας, συν το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ως ενδεικτικό μέτρο των ευκαιριών απασχόλησης στην αγορά εργασίας. Χωρίζεται στους ακόλουθους επιμέρους παράγοντες:

- αναλογία του κατώτατου μισθού προς τη μέση προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο
- εμπόδια στην πρόσληψη επιπλέον εργαζομένων
- ακαμψία των ωρών απασχόλησης
- δυσκολία απόλυσης υπαλλήλων
- νομικά επιβαλλόμενη περίοδος προειδοποίησης πριν την απόλυση
- υποχρεωτική αποζημίωση απόλυσης
- ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό

γ. Νομισματική ελευθερία: Αναλύει πόσο σταθερές είναι οι τιμές και πόσο παρεμβαίνει η μικροοικονομία. Χωρίζεται στους ακόλουθους επιμέρους παράγοντες:

- σταθμισμένος μέσος όρος πληθωρισμού για την πιο πρόσφατη τριετία
- έλεγχοι τιμών

- Άνοιγμα της αγοράς

3.1.4. Η εξωστρέφεια των αγορών

α. Εμπορική ελευθερία: Προσδιορίζει τον βαθμό στον οποίο οι δασμολογικοί και μη δασμολογικοί φραγμοί επηρεάζουν τις εισαγωγές και τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών προς και από τη χώρα. Οι υποπαράγοντες του είναι:

- σταθμισμένος ως προς το εμπόριο μέσος δασμολογικός συντελεστής
- μη δασμολογικά εμπόδια (non tariff barriers, NTB)

β. Επενδυτική ελευθερία: Αναλύει πόσο ελεύθερη ή περιορισμένη είναι η ροή του επενδυτικού κεφαλαίου των ατόμων και των επιχειρήσεων.

γ. Χρηματοοικονομική ελευθερία: Υποδεικνύει την τραπεζική αποτελεσματικότητα καθώς και το πόσο ανεξάρτητη είναι η κυβέρνηση από τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Αυτή η πτυχή εξετάζει πέντε γενικούς τομείς:

- την έκταση της κρατικής ρύθμισης των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών
- τον βαθμό της κρατικής παρέμβασης σε τράπεζες και άλλες χρηματοπιστωτικές εταιρείες μέσω άμεσης και έμμεσης ιδιοκτησίας
- την κυβερνητική επιρροή στην κατανομή των πιστώσεων
- την ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και της κεφαλαιαγοράς
- το άνοιγμα στον ξένο ανταγωνισμό

3.2 Πραγματικό ΑΕΠ

Το πραγματικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) – (GDP, Gross Domestic Product) είναι ένα μέτρο προσαρμοσμένο στον πληθωρισμό που αντανακλά την αξία όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από μια οικονομία σε ένα δεδομένο έτος. Το πραγματικό ΑΕΠ εκφράζεται σε τιμές έτους βάσης. Συχνά αναφέρεται ως ΑΕΠ σταθερών τιμών, ΑΕΠ διορθωμένο από τον πληθωρισμό ή ΑΕΠ σταθερού δολαρίου. Με απλά λόγια, το πραγματικό ΑΕΠ μετρά τη συνολική οικονομική παραγωγή μιας χώρας και προσαρμόζεται ανάλογα με τις αλλαγές στις τιμές.

Το πραγματικό ΑΕΠ είναι μια μακροοικονομική στατιστική που μετρά την αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται από μια οικονομία σε μια συγκεκριμένη περίοδο, προσαρμοσμένη στον πληθωρισμό. Ουσιαστικά, μετρά τη συνολική οικονομική παραγωγή μιας χώρας, προσαρμοσμένη στις μεταβολές των τιμών.

Οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν τόσο το ονομαστικό όσο και το πραγματικό

ΑΕΠ ως μετρήσεις για την ανάλυση της οικονομικής ανάπτυξης και της αγοραστικής δύναμης με την πάροδο του χρόνου. Αυτό γίνεται χρησιμοποιώντας τον αποπληθωριστή⁷ τιμών του ΑΕΠ, ο οποίος μετρά τις αλλαγές στις τιμές για όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παράγονται σε μια οικονομία. Σε αντίθεση με το ονομαστικό ΑΕΠ, το πραγματικό ΑΕΠ αντιπροσωπεύει τις αλλαγές στα επίπεδα τιμών και παρέχει ένα πιο ακριβές ποσό της οικονομικής ανάπτυξης.

Επειδή το ΑΕΠ είναι μια από τις πιο σημαντικές μετρήσεις για την αξιολόγηση της οικονομικής δραστηριότητας, της σταθερότητας και της ανάπτυξης αγαθών και υπηρεσιών σε μια οικονομία, συνήθως εξετάζεται από δύο οπτικές γωνίες: την ονομαστική και την πραγματική. Το ονομαστικό ΑΕΠ είναι μια μακροοικονομική εκτίμηση της αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών χρησιμοποιώντας τις τρέχουσες τιμές.

Το πραγματικό ΑΕΠ λαμβάνει υπόψη τις προσαρμογές και τις αλλαγές στον πληθωρισμό. Αυτό σημαίνει ότι εάν ο πληθωρισμός είναι θετικός, το πραγματικό ΑΕΠ θα είναι χαμηλότερο από το ονομαστικό και το αντίστροφο. Χωρίς προσαρμογή του πραγματικού ΑΕΠ, ο θετικός πληθωρισμός διογκώνει σε μεγάλο βαθμό το ΑΕΠ σε ονομαστικούς όρους.

Οι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν τα βασικά δεδομένα του πραγματικού ΑΕΠ για μακροοικονομική ανάλυση. Η κύρια διαφορά μεταξύ του ονομαστικού ΑΕΠ και του πραγματικού ΑΕΠ είναι η συνεκτίμηση του πληθωρισμού. Δεδομένου ότι το ονομαστικό ΑΕΠ υπολογίζεται με βάση τις τρέχουσες τιμές, δεν απαιτεί προσαρμογές για τον πληθωρισμό. Αυτό καθιστά τις συγκρίσεις από τρίμηνο σε τρίμηνο και από έτος σε έτος πολύ πιο απλές, αν και λιγότερο σχετικές, στον υπολογισμό και την ανάλυση.

Ως εκ τούτου, το πραγματικό ΑΕΠ παρέχει μια καλύτερη βάση για την αξιολόγηση της μακροπρόθεσμης εθνικής οικονομικής απόδοσης από το ονομαστικό ΑΕΠ. Χρησιμοποιώντας έναν αποπληθωριστή τιμών ΑΕΠ, το πραγματικό ΑΕΠ αντικατοπτρίζει το ΑΕΠ σε σταθερή βάση ανά ποσότητα. Χωρίς το πραγματικό ΑΕΠ, θα ήταν δύσκολο να προσδιοριστεί μόνο από την εξέταση του ονομαστικού ΑΕΠ εάν η παραγωγή επεκτείνεται πράγματι - ή είναι απλώς ένας παράγοντας αύξησης των τιμών ανά μονάδα στην οικονομία.

Μια θετική διαφορά στο ονομαστικό μείον το πραγματικό ΑΕΠ σημαίνει πληθωρισμό και μια αρνητική διαφορά σημαίνει αποπληθωρισμό. Με άλλα λόγια, ο πληθωρισμός εμφανίζεται όταν το ονομαστικό ΑΕΠ είναι υψηλότερο από το

⁷ ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ ως μέτρο του πληθωρισμού/αποπληθωρισμού των τιμών σε σχέση με ένα συγκεκριμένο διάστημα, μετρά τις μεταβολές των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια οικονομία μεταξύ δύο διαφορετικών περιόδων αναφοράς

πραγματικό ΑΕΠ. Ο αποπληθωρισμός συμβαίνει όταν το πραγματικό ΑΕΠ είναι υψηλότερο από το ονομαστικό ΑΕΠ.

Ο υπολογισμός του πραγματικού ΑΕΠ είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που συνήθως παρέχεται καλύτερα από την ΕΛΣΤΑΤ. Γενικά, ο υπολογισμός του πραγματικού ΑΕΠ γίνεται διαιρώντας το ονομαστικό ΑΕΠ με τον αποπληθωριστή ΑΕΠ (R).

Πραγματικό ΑΕΠ=Ονομαστικό GDP/ R όπου:

- ✓ ΑΕΠ=Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν
- ✓ R=Αποπληθωριστής ΑΕΠ

Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ είναι μια μέτρηση του πληθωρισμού από ένα έτος βάσης. Η διαίρεση του ονομαστικού ΑΕΠ με τον αποπληθωριστή εξαλείφει τις επιπτώσεις του πληθωρισμού.

Το πραγματικό ΑΕΠ είναι μια προσαρμοσμένη στον πληθωρισμό μέτρηση της οικονομικής παραγωγής μιας χώρας κατά τη διάρκεια ενός έτους. Το ΑΕΠ μετριέται κυρίως με βάση την προσέγγιση των δαπανών και υπολογίζεται χρησιμοποιώντας τον ακόλουθο τύπο: $ΑΕΠ = C + G + I + NX$ όπου

- ✓ C = κατανάλωση,
- ✓ G = κρατικές δαπάνες,
- ✓ I = επενδύσεις, και
- ✓ NX = καθαρές εξαγωγές.

Οι χώρες με μεγαλύτερο ΑΕΠ θα έχουν μεγαλύτερο αριθμό αγαθών και υπηρεσιών που θα παράγουν και θα έχουν γενικά υψηλότερο βιοτικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό, πολλοί πολίτες και πολιτικοί ηγέτες βλέπουν την αύξηση του ΑΕΠ ως σημαντικό μέτρο εθνικής επιτυχίας, αναφερόμενοι συχνά στην αύξηση του ΑΕΠ και στην οικονομική ανάπτυξη εναλλακτικά. Το ΑΕΠ δίνει τη δυνατότητα στους διαμορφωτές πολιτικής και στις κεντρικές τράπεζες να κρίνουν εάν η οικονομία συρρικνώνεται ή επεκτείνεται, εάν χρειάζεται ώθηση ή περιορισμό και εάν διαφαίνεται στον ορίζοντα μια απειλή όπως η ύφεση ή ο πληθωρισμός. Λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό, το πραγματικό ΑΕΠ είναι ένας καλύτερος μετρητής της αλλαγής στα επίπεδα παραγωγής από τη μια περίοδο στην άλλη.

Πολλοί οικονομολόγοι έχουν υποστηρίξει ότι το ΑΕΠ δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως δείκτης για τη συνολική οικονομική επιτυχία, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη την άτυπη οικονομία, δεν υπολογίζει την εργασία φροντίδας ή την οικιακή

εργασία στο σπίτι, μεταξύ άλλων ελλείψεων.

3.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις (FDI, Foreign Direct Investment) είναι ένα μερίδιο ιδιοκτησίας σε ξένη εταιρεία ή έργο που γίνεται από επενδυτή, εταιρεία ή κυβέρνηση άλλης χώρας.

Γενικά, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια επιχειρηματική απόφαση για την απόκτηση σημαντικού μεριδίου σε μια ξένη επιχείρηση ή για την οριστική αγορά του, για την επέκταση των δραστηριοτήτων σε μια νέα περιοχή. Ο όρος συνήθως δεν χρησιμοποιείται για να περιγράψει μόνο μια επένδυση μετοχών σε ξένη εταιρεία. Οι ΑΞΕ αποτελούν βασικό στοιχείο της διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης επειδή δημιουργούν σταθερούς και μακροχρόνιους δεσμούς μεταξύ των οικονομιών.

Οι εταιρείες ή οι κυβερνήσεις που εξετάζουν το ενδεχόμενο ΑΞΕ εξετάζουν γενικά στοχευόμενες εταιρείες ή έργα σε ανοιχτές οικονομίες που προσφέρουν εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και προοπτικές ανάπτυξης άνω του μέσου όρου για τον επενδυτή. Η ελαφριά κυβερνητική ρύθμιση τείνει επίσης να είναι σημαντική. Οι ΑΞΕ συχνά υπερβαίνουν τις απλές επενδύσεις κεφαλαίου. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει την παροχή διαχείρισης, τεχνολογίας και εξοπλισμού. Ένα βασικό χαρακτηριστικό των ΑΞΕ είναι ότι καθιερώνουν αποτελεσματικό έλεγχο της ξένης επιχείρησης ή τουλάχιστον ουσιαστική επιρροή στη λήψη των αποφάσεών της.

Οι εισροές ΑΞΕ ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) είναι ένας καλός δείκτης της απήχησης μιας χώρας ως μακροπρόθεσμου επενδυτικού προορισμού. Η κινεζική οικονομία είναι σήμερα μικρότερη από την οικονομία των ΗΠΑ σε ονομαστικούς όρους, αλλά οι ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 1,7% για την Κίνα το 2020, σε σύγκριση με 1,0% για τις ΗΠΑ. Για μικρότερες, δυναμικές οικονομίες, οι ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι συχνά σημαντικά υψηλότερα: π.χ., 110% για τα νησιά Κέμαν, 109% για την Ουγγαρία και 34% για το Χονγκ Κονγκ.

Οι ΑΞΕ μπορούν να γίνουν με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένου του ανοίγματος θυγατρικής ή συνδεδεμένης εταιρείας σε ξένη χώρα, της απόκτησης του ελέγχου σε υπάρχουσα ξένη εταιρεία ή μέσω συγχώνευσης ή κοινοπραξίας με ξένη εταιρεία.

Το όριο για μια ΑΞΕ που καθιερώνει έλεγχο συμμετοχής, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που καθορίστηκαν από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), είναι ένα ελάχιστο μερίδιο ιδιοκτησίας 10% σε μια εταιρεία με έδρα το εξωτερικό. Αυτός ο ορισμός είναι ευέλικτος. Υπάρχουν

περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να καθοριστεί αποτελεσματικός έλεγχος συμμετοχής σε μια εταιρεία με την απόκτηση λιγότερο από το 10% των μετοχών με δικαίωμα ψήφου της εταιρείας.

3.3.1 Τύποι Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Οι ΑΞΕ σύμφωνα με τον Caves (1971) μπορούν να ταξινομηθούν είτε από την προοπτική του επενδυτή δηλαδή της χώρας προέλευσης, είτε από της χώρας υποδοχής.

Συγκεκριμένα, με βάση τη χώρα προέλευσης κατηγοριοποιούνται συνήθως σε οριζόντιες, κάθετες ή ομίλους ετερογενών δραστηριοτήτων.

✓ Με μια οριζόντια ΑΞΕ, μια εταιρεία δημιουργεί τον ίδιο τύπο επιχειρηματικής δραστηριότητας σε μια ξένη χώρα όπως δραστηριοποιείται στη χώρα καταγωγής της. Ένας πάροχος κινητής τηλεφωνίας με έδρα τις ΗΠΑ που αγοράζει μια αλυσίδα καταστημάτων τηλεφώνων στην Κίνα είναι ένα παράδειγμα.

✓ Σε μια κάθετη ΑΞΕ, μια επιχείρηση αποκτά μια συμπληρωματική επιχείρηση σε άλλη χώρα. Για παράδειγμα, ένας κατασκευαστής των ΗΠΑ μπορεί να αποκτήσει συμφέρον σε μια ξένη εταιρεία που τον προμηθεύει με τις πρώτες ύλες που χρειάζεται.

✓ Σε έναν όμιλο ΑΞΕ, μια εταιρεία επενδύει σε μια ξένη επιχείρηση που δεν σχετίζεται με τη βασική της δραστηριότητα. Επειδή η επενδυτική εταιρεία δεν έχει προηγούμενη εμπειρία στον τομέα εξειδίκευσης της ξένης εταιρείας, αυτό συχνά λαμβάνει τη μορφή κοινοπραξίας.

Από την πλευρά της χώρας υποδοχής, ο Caves (1971) υποστηρίζει ότι μπορεί να γίνει διάκριση ανάμεσα σε ΑΞΕ υποκατάστασης εισαγωγών, ΑΞΕ αύξησης των εξαγωγών και ΑΞΕ που προωθούνται από τις κυβερνήσεις. Αναλυτικά:

✓ Import substituting FDI: Περιλαμβάνει την παραγωγή αγαθών τα οποία προηγουμένως εισάγονται από την χώρα υποδοχής, γεγονός που συνεπάγεται ότι οι εισαγωγές από τη χώρα στόχο και οι εξαγωγές από την χώρα προέλευσης θα μειωθούν.

✓ Export increasing FDI: Συνεισφέρει στην αύξηση της αποδοτικότητας της μητρικής εταιρίας διότι μειώνει το κόστος παραγωγής. Η επιλογή της χώρας εγκατάστασης της θυγατρικής γίνεται με βάση την ύπαρξη πρώτων υλών, ενδιάμεσων αγαθών και κάποιας καλής φυσικής υποδομής. Η ύπαρξη αυτού του είδους ΑΞΕ προϋποθέτει την πραγματοποίηση εξαγωγών πρώτων υλών και ενδιάμεσων αγαθών από την χώρα υποδοχής προς την χώρα προέλευσης και προς τρίτες χώρες.

✓ Government initiated FDI: Είναι μια επένδυση επιδοτούμενη από την χώρα υποδοχής η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της απασχόλησης, στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών της δικαιούχου χώρας καθώς και στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών.

Οι ΑΞΕ μπορούν να ενισχύσουν και να διατηρήσουν την οικονομική ανάπτυξη, τόσο στη δικαιούχο χώρα όσο και στη χώρα που πραγματοποιεί την επένδυση. Από τη μια πλευρά, οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν ενθαρρύνει τις ΑΞΕ ως μέσο χρηματοδότησης της κατασκευής νέων υποδομών και της δημιουργίας θέσεων εργασίας για τους ντόπιους εργαζομένους τους. Από την άλλη πλευρά, οι πολυεθνικές εταιρείες επωφελούνται από τις ΑΞΕ ως μέσο επέκτασης της επιρροής τους στις διεθνείς αγορές. Ένα μειονέκτημα των ΑΞΕ, ωστόσο, είναι ότι η λειτουργία τους απαιτεί τη ρύθμιση και την εποπτεία πολλών κυβερνήσεων, οδηγώντας σε υψηλότερο επίπεδο πολιτικού κινδύνου.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικά αποτελέσματα για τη Ρωσία τα οποία αναφέρονται στον ΔΟΕ καθώς και στους επιμέρους δείκτες του, κατά την περίοδο από το 1995 μέχρι και το 2022. Ταυτόχρονα παρέχονται στοιχεία για τη διαχρονική εξέλιξη του πραγματικού ΑΕΠ της χώρας καθώς και του επιπέδου των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων της. Τα στοιχεία προέρχονται από το Heritage Foundation, τη Federal Bank of Saint Louis και την Παγκόσμια Τράπεζα.

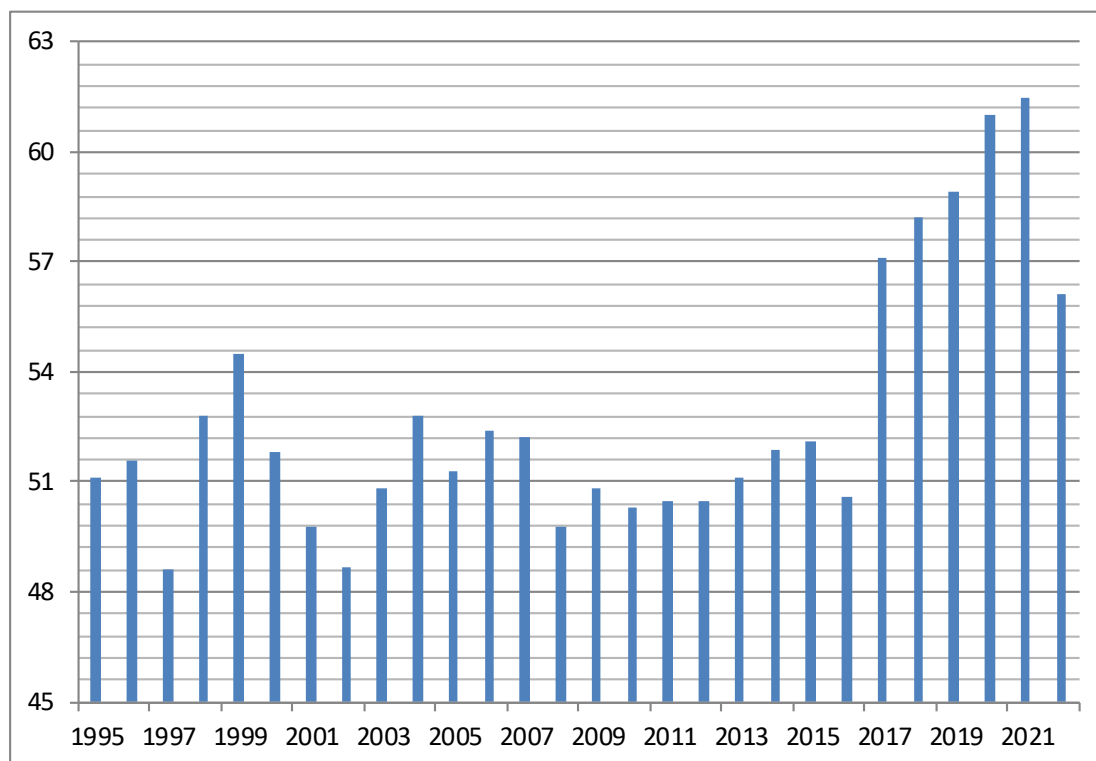
Η βαθμολογία οικονομικής ελευθερίας της Ρωσίας είναι **56,1 στα 100**, σύμφωνα με τους πίνακες IEF για το 2022 (Heritage Foundation, 2022), καθιστώντας την οικονομία της χώρας «**ως επί το πλείστον μη ελεύθερη οικονομία**». Η Ρωσία τοποθετείται στην 113η θέση του παγκόσμιου χάρτη των οικονομιών ενώ ο παγκόσμιος μέσος όρος του δείκτη είναι **60,0**. Επιπλέον, ο μέσος όρος των χωρών της Ευρώπης κυμαίνεται στο **69,5** και η Ρωσία κατατάσσεται στην 43η θέση μεταξύ των 45 ευρωπαϊκών χωρών.

Η συνολική βαθμολογία της Ρωσίας είναι κάτω από τον περιφερειακό αλλά κυρίως από τον παγκόσμιο μέσο όρο ο οποίος ήταν στο 61,6 και 60 κατά αντιστοιχία στα τελευταία δύο χρόνια. Η μείωση που παρουσιάζεται τα τελευταία δύο χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο, οφείλεται στις αρνητικές επιδράσεις της πανδημίας COVID-19 καθώς οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να λάβουν έκτακτα μέτρα στήριξης των οικονομιών τους.

OVERALL SCORE 56.1		WORLD RANK 113	
RULE OF LAW		GOVERNMENT SIZE	
Property Rights	36.8 ▼	Tax Burden	93.1 ▲
Judicial Effectiveness	34.7 ▼	Government Spending	62.6 ▼
Government Integrity	29.7 ▼	Fiscal Health	99.3 ▼
REGULATORY EFFICIENCY		OPEN MARKETS	
Business Freedom	62.5 ▼	Trade Freedom	69.0 ▼
Labor Freedom	57.3 ▲	Investment Freedom	30.0 —
Monetary Freedom	68.0 ▲	Financial Freedom	30.0 —

Πίνακας 1. Δείκτης οικονομικής ελευθερίας στη Ρωσία, 2022. Πηγή: The Heritage Foundation, 2022.

Η διαχρονική βαθμολόγηση της οικονομικής ελευθερίας της Ρωσίας διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα του 50-60 στα 100, από 1995 έως και το 2022.

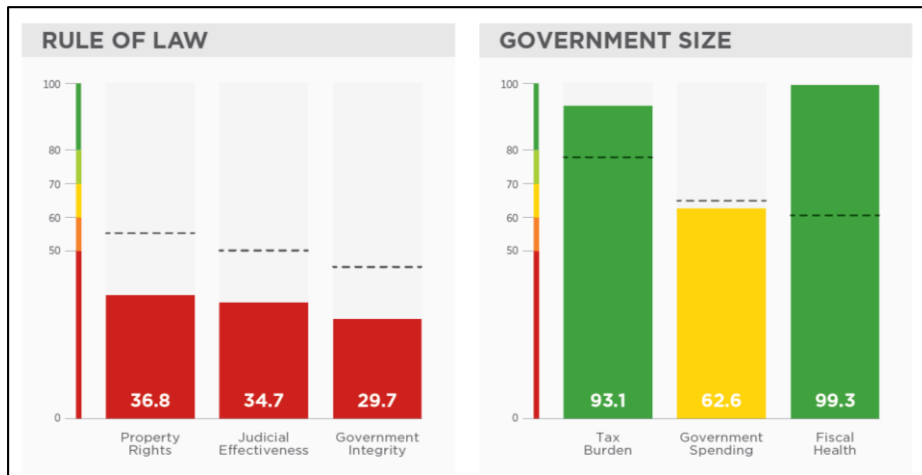

Πίνακας 2. Διαχρονική εξέλιξη του δείκτη οικονομικής ελευθερίας στη Ρωσία, 2022.

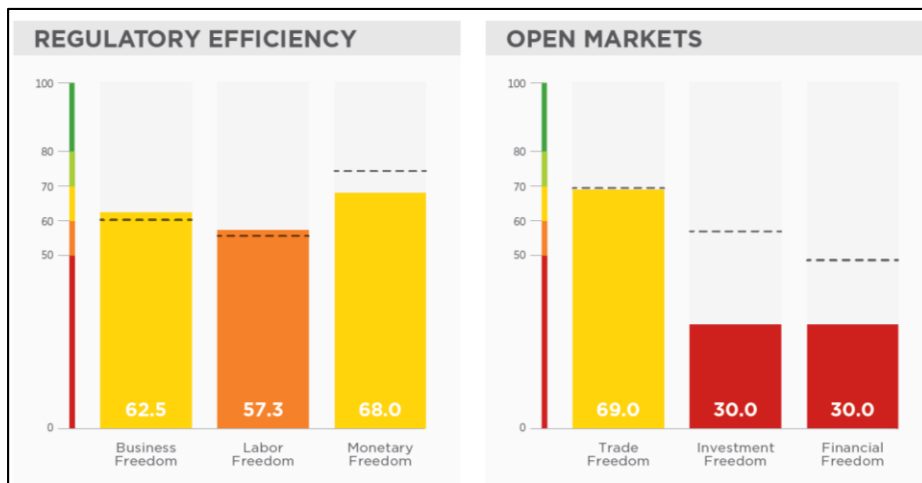
Πηγή: The Heritage Foundation, 2022.

4.1 Τα διαχρονικά αποτελέσματα των διαστάσεων της οικονομικής ελευθερίας της Ρωσίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται αρχικά τα διαχρονικά αποτελέσματα για τους επιμέρους δείκτες της οικονομικής ελευθερίας και στη συνέχεια η διαχρονική πορεία του δείκτη. Η συνολική εικόνα της Ρωσίας παρουσιάζεται μέτρια για τον δείκτη «ρυθμιστική αποτελεσματικότητα κανονιστικού πλαισίου», κακή για τους δείκτες «κράτος δικαίου» και «εξωστρέφεια των αγορών» ενώ έχει μια σχετικά καλή εικόνα για τον δείκτη «μέγεθος της κυβέρνησης – δημόσιος τομέας». Διαγραμματικά, η εικόνα των επιμέρους δεικτών έχει ως ακολούθως:

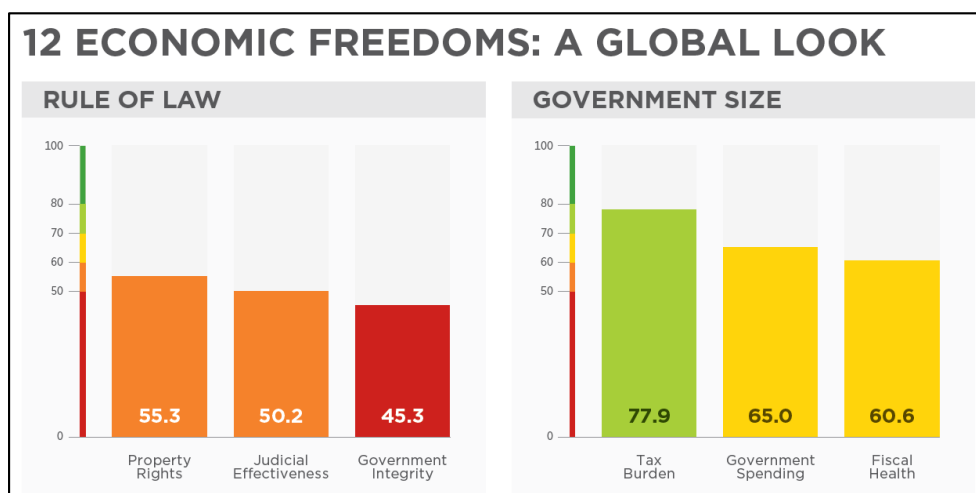

Πίνακας 3. IEF, επιμέρους δείκτες στη Ρωσία, 2022. Πηγή: Heritage Institute, 2022.

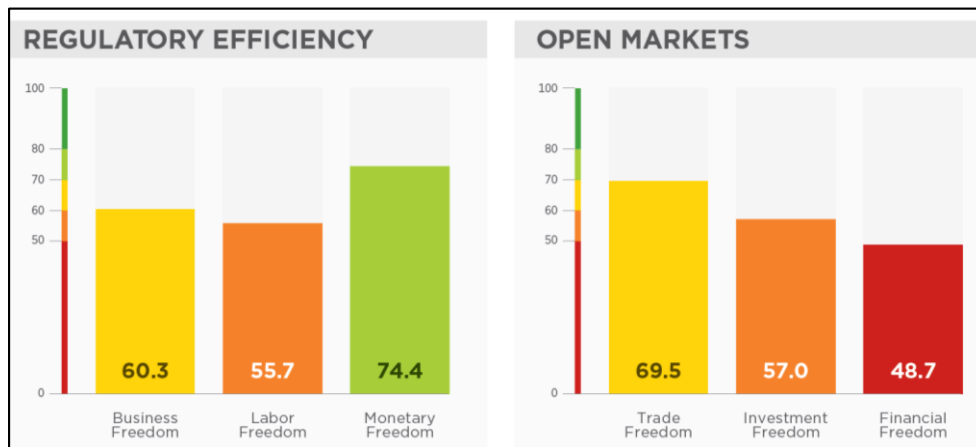

Πίνακας 4. IEF, επιμέρους δείκτες στη Ρωσία, 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Οι βαθμολογίες των επιμέρους δεικτών κυμαίνονται ως επί το πλείστον, κάτω από τον παγκόσμιο μέσο όρο για το 2022, όπως αυτοί αποτυπώνονται για συγκριτικό σκοπό στους επόμενους δύο πίνακες.

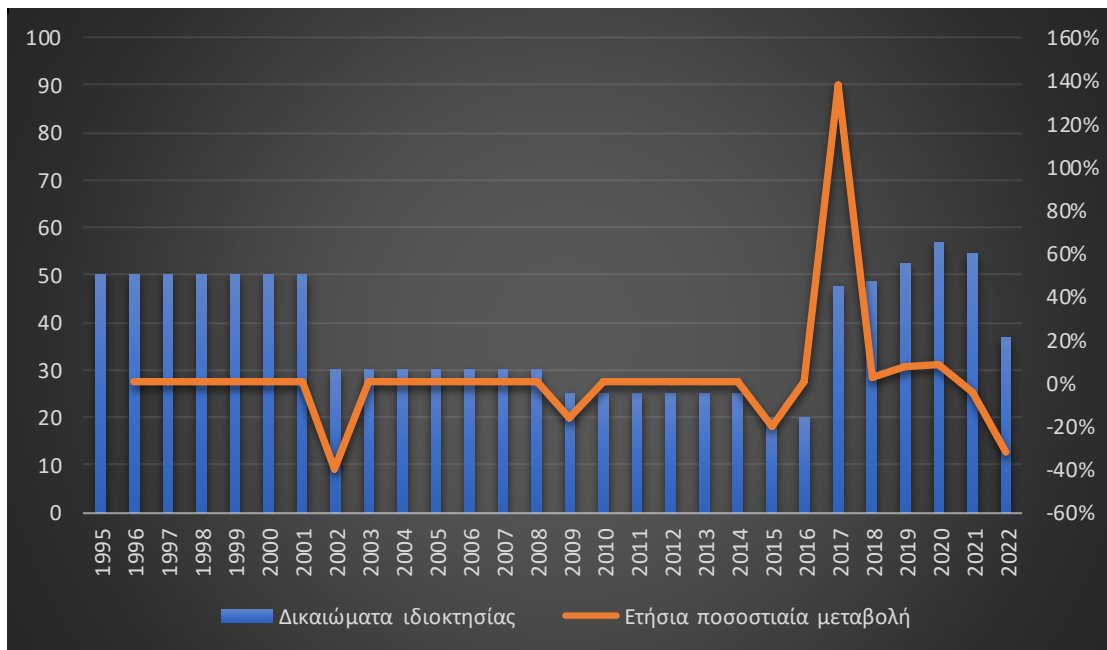
Πίνακας 5. IEF, παγκόσμιος μέσος όρος επιμέρους δεικτών, 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Πίνακας 6. IEF, παγκόσμιος μέσος όρος επιμέρους δεικτών, 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

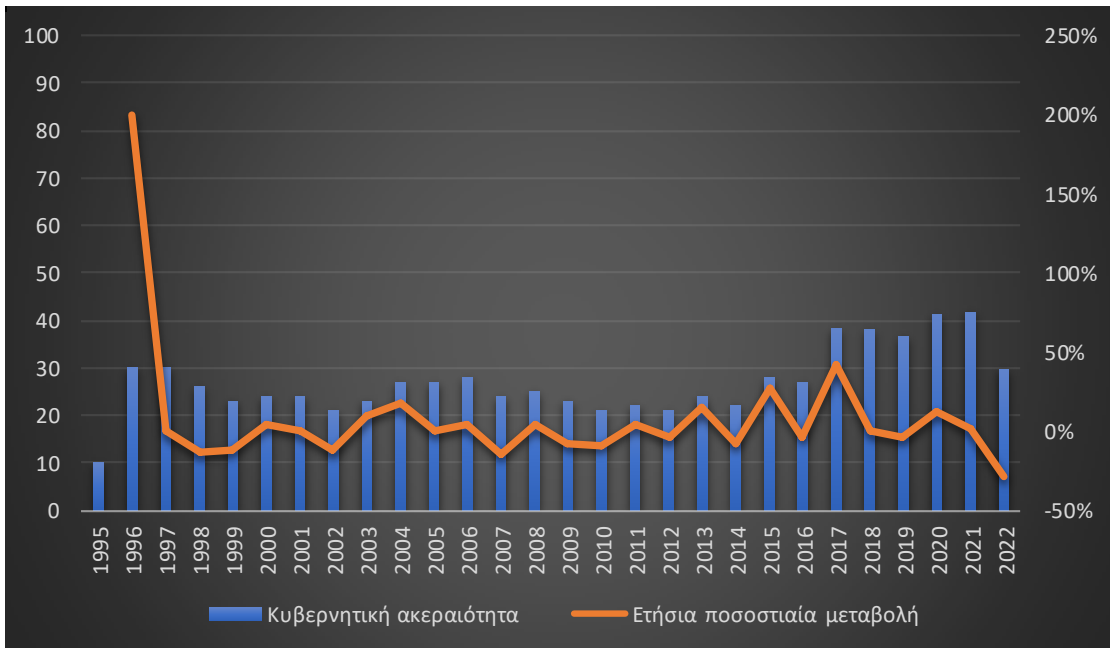
Αναλυτικά, ακολουθώντας τη μεθοδολογία που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα τρία στοιχεία που απαρτίζουν την μεταβλητή του Κράτους Δικαίου, ήτοι τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τη δικαστική αποτελεσματικότητα και την κυβερνητική ακεραιότητα.

Αρχικά, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού, γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε μέτρια επίπεδα τα πρώτα χρόνια (1995-2001) μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Ωστόσο, τα επόμενα χρόνια και μέχρι το 2016 περίπου, η κατάσταση χειροτέρευσε. Από το 2017 και έπειτα, η κατάσταση βελτιώθηκε ελαφρώς, χωρίς όμως θεαματικά αποτελέσματα, καθώς οι βαθμολογίες του δείκτη κυμαίνονται κοντά στο 40. Συνολικά, η κατάσταση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί στάσιμη και μη εξελίξιμη.

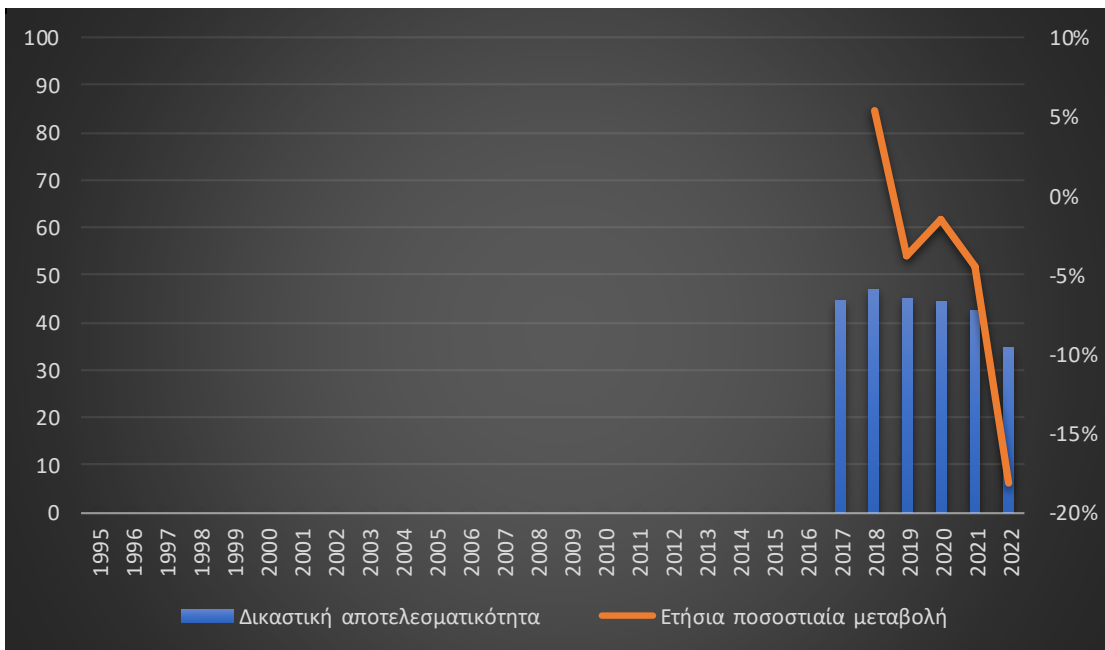
Διάγραμμα 1. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Δικαιώματα Ιδιοκτησίας» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Στη συνέχεια, το διάγραμμα που ακολουθεί, παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της Κυβερνητικής ακεραιότητας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων αυτού του διαγράμματος, γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε ήταν σε χαμηλά επίπεδα με βαθμολογίες οριακά στο 30, για όλα τα χρόνια μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Μόνο μετά το 2016, η κατάσταση άρχισε να βελτιώνεται ελαφρώς, όμως χωρίς σημαντικά στοιχεία προόδου, ενώ το 2022 παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και οριακά στο 30. Συνολικά, η κατάσταση χαρακτηρίζεται κατά κύριο λόγο στάσιμη με μια μικρή τάση βελτίωσης της εικόνας τα τελευταία χρόνια.

Διάγραμμα 2. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Κυβερνητική ακεραιότητα» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Στη συνέχεια, το διάγραμμα που ακολουθεί, παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της Δικαστικής αποτελεσματικότητας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα τα τελευταία χρόνια παραμένει στάσιμη με τιμές που δεν ξεπερνούν τη βάση της βαθμολόγησης (50). Εξάλλου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι για το εν λόγω μέγεθος υπάρχουν στοιχεία μόνο μετά το 2016 καθώς τότε ήταν η χρονιά αναθεώρησης της μεθοδολογίας του δείκτη.

Διάγραμμα 3. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Δικαστική αποτελεσματικότητα» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 2017 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

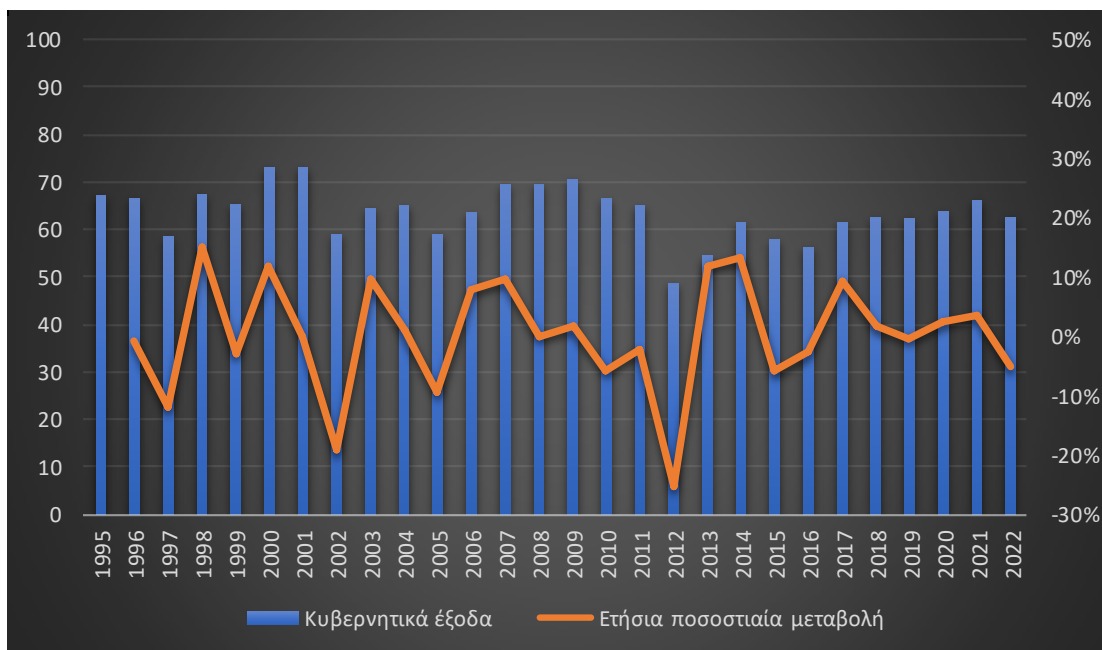
Στη συνέχεια, ακολουθώντας τη μεθοδολογία που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα τρία στοιχεία που απαρτίζουν τη μεταβλητή του Μεγέθους της Κυβέρνησης, ήτοι η φορολογική επιβάρυνση, τα κυβερνητικά έξοδα και η δημοσιονομική υγεία.

Αρχικά, το διάγραμμα που ακολουθεί, παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της φορολογικής επιβάρυνσης. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού, γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε πολύ καλά επίπεδα καθώς τόσο το επίπεδο του οριακού φορολογικού συντελεστή που αναφέρεται στο ατομικό εισόδημα όσο και αυτό που αναφέρεται στο επιχειρηματικό εισόδημα ήταν διαχρονικά χαμηλό, ενώ στην πορεία του χρόνου μειώθηκε παραπάνω. Σήμερα, τα επίπεδα αυτά βρίσκονται στο 13% και 20% αντίστοιχα.

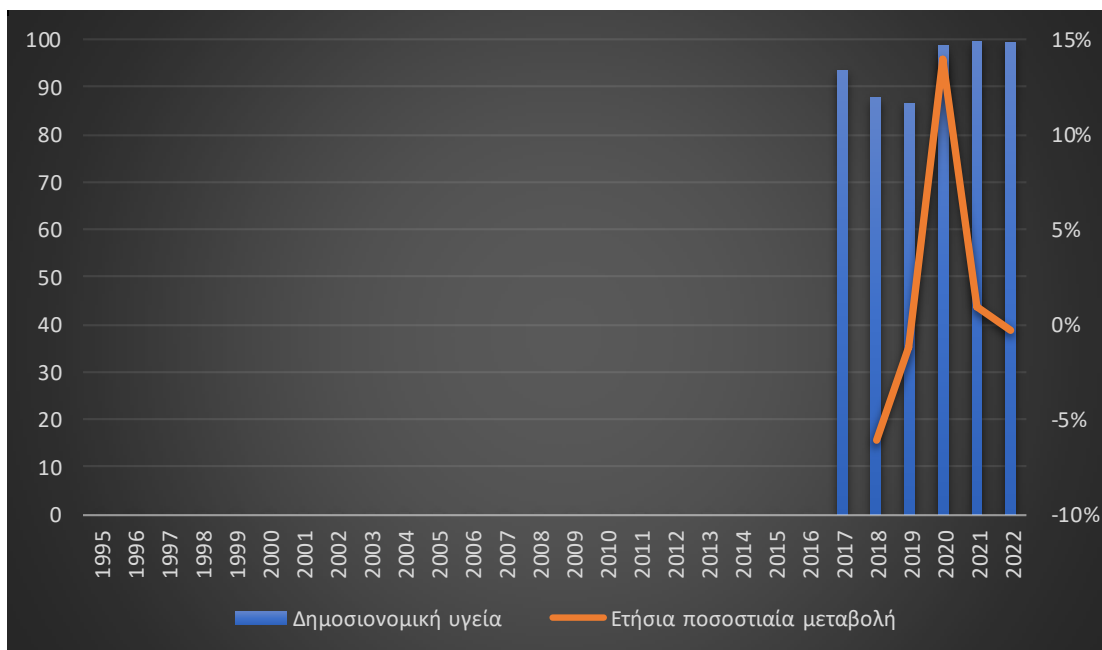
Διάγραμμα 4. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Φορολογική επιβάρυνση» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Στη συνέχεια, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους των κυβερνητικών εξόδων. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε καλά επίπεδα με εξαίρεση το 2012, οπότε και τα έξοδα αυτά αυξήθηκαν σημαντικά με αποτέλεσμα τη χαμηλότερη θέση της χώρας στη σχετική κατάσταση. Πάντως σε γενικές γραμμές, η χώρα βρίσκεται σε επίπεδα πάνω από τον μέσο όρο στο μέγεθος αυτό.

Διάγραμμα 5. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Κυβερνητικά έξοδα» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

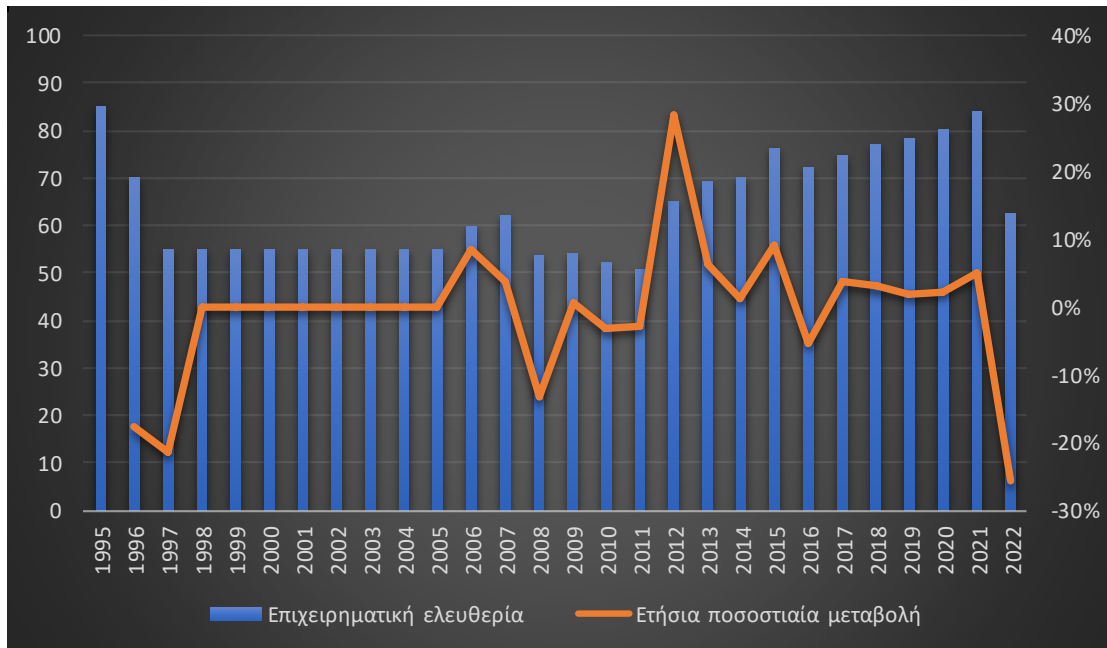
Στη συνέχεια, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της Δημοσιονομικής υγείας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού, γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα τα τελευταία χρόνια παραμένει εξαιρετική. Αξίζει να σημειωθεί ότι για το 2022 το δημόσιο χρέος της χώρας δεν ξεπερνούσε το 19,3% του ΑΕΠ της. Εξάλλου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι για το εν λόγω μέγεθος υπάρχουν στοιχεία μόνο μετά το 2016 καθώς τότε ήταν η χρονιά αναθεώρησης της μεθοδολογίας του δείκτη.

Διάγραμμα 6. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Δημοσιονομική υγεία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 2017 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

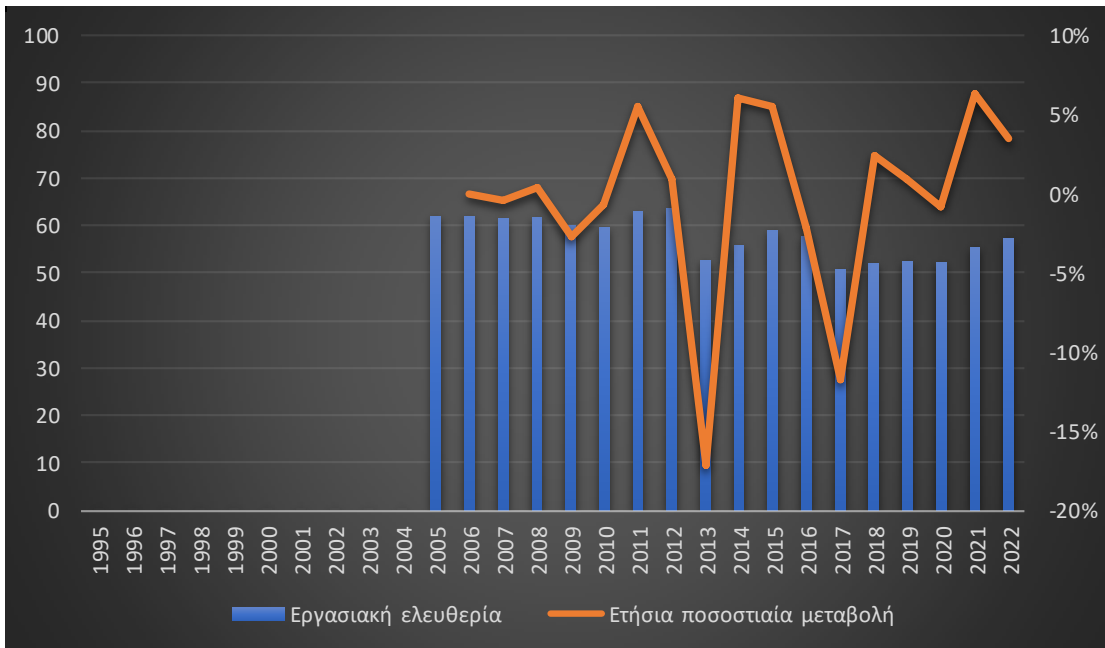
Στην συνέχεια, ακολουθώντας τη μεθοδολογία που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα τρία στοιχεία που απαρτίζουν την μεταβλητή της ρυθμιστικής αποτελεσματικότητας, ήτοι η Επιχειρηματική ελευθερία, η Εργασιακή ελευθερία και η Νομισματική ελευθερία.

Αρχικά, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της επιχειρηματικής ελευθερίας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού, γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε καλά επίπεδα και φαίνεται να βελτιώνεται η κατάσταση ειδικά μετά το 2012, μετά από μια μεγάλη περίοδο στασιμότητας. Σήμερα, βέβαια η κατάσταση είναι επιβαρυνμένη εξαιτίας κυρίως της εισβολής στην Ουκρανία.

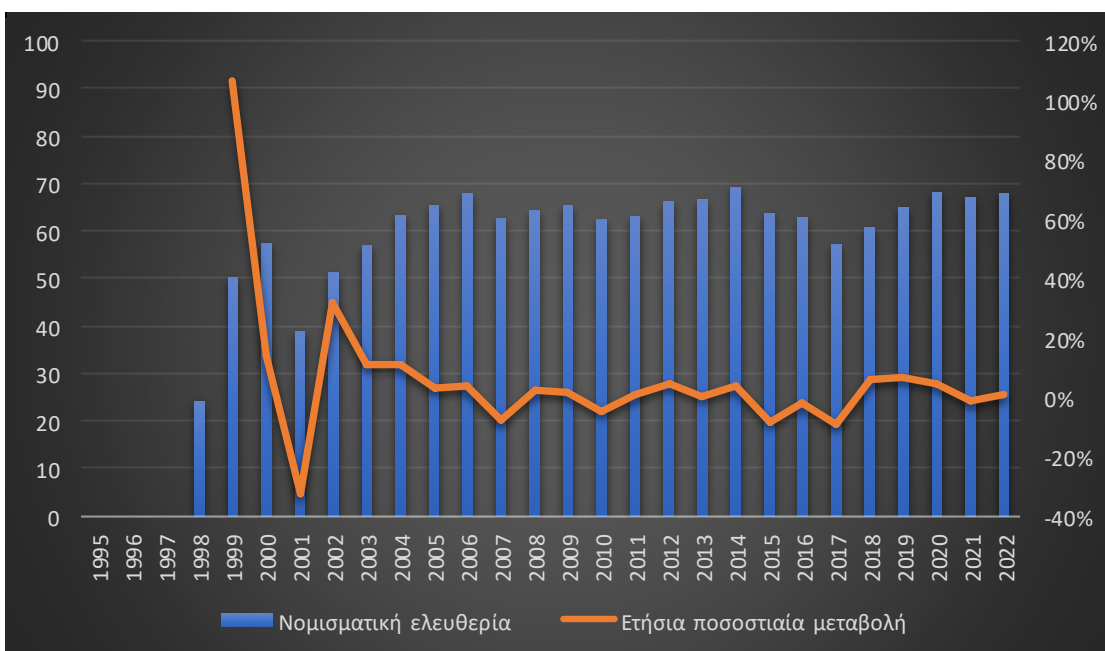
Διάγραμμα 7. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Επιχειρηματική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 2017 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Στη συνέχεια, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της εργασιακής ελευθερίας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε μέτρια επίπεδα χωρίς να φαίνεται να βελτιώνεται η κατάσταση. Η εργασιακή κινητικότητα είναι περιορισμένη ενώ τουλάχιστον σε επίπεδο νόμων και διατάξεων, φαίνεται να προστατεύεται σε σημαντικό βαθμό. Αξίζει να σημειωθεί ότι διαθέσιμα στοιχεία υπάρχουν μετά το 2005 με την τότε αναθεώρηση του δείκτη που περιέλαβε και τον εν λόγω υπό-δείκτη.

Διάγραμμα 8. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Εργασιακή ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 2005 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

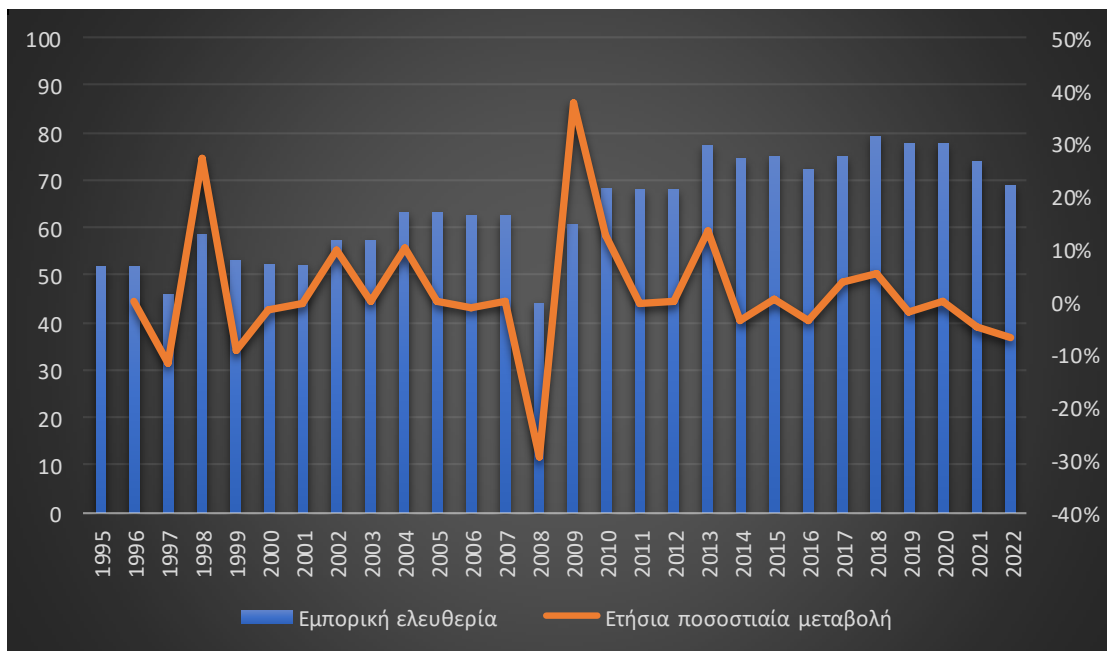
Τέλος, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της νομισματικής ελευθερίας. Όπως προκύπτει από την μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε μέτρια προς καλά επίπεδα χωρίς να φαίνεται να βελτιώνεται η κατάσταση, τόσο στο επίπεδο του ελλείμματος όσο και στο επίπεδο του χρέους.

Διάγραμμα 9. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Νομισματική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1998 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

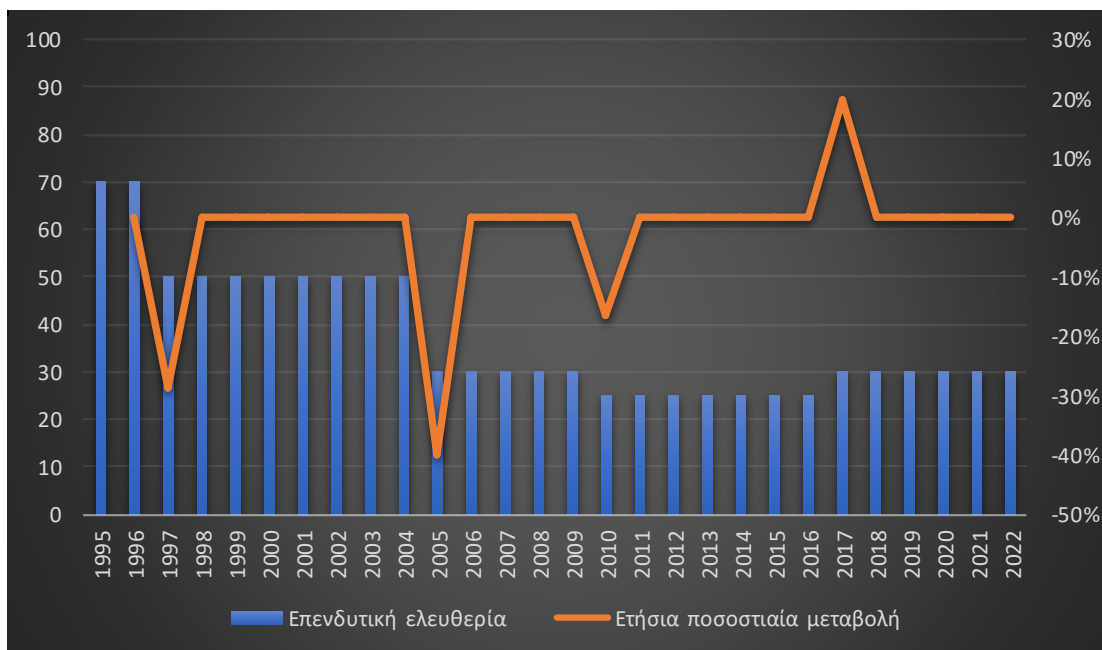
Τέλος, και πάλι ακολουθώντας τη μεθοδολογία που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα τρία στοιχεία που απαρτίζουν τη μεταβλητή της εξωστρέφειας της αγοράς, ήτοι η Εμπορική ελευθερία, η Επενδυτική ελευθερία και η Χρηματοοικονομική ελευθερία.

Αρχικά, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της Εμπορικής ελευθερίας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού, γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε μέτρια επίπεδα και φαίνεται να βελτιώνεται η κατάσταση χωρίς ωστόσο να προσεγγίζει το τέλειο. Είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα το ύψος του μέσου δασμού της είναι 5,5% ενώ υπάρχουν 11 ενεργές εμπορικές συμφωνίες.

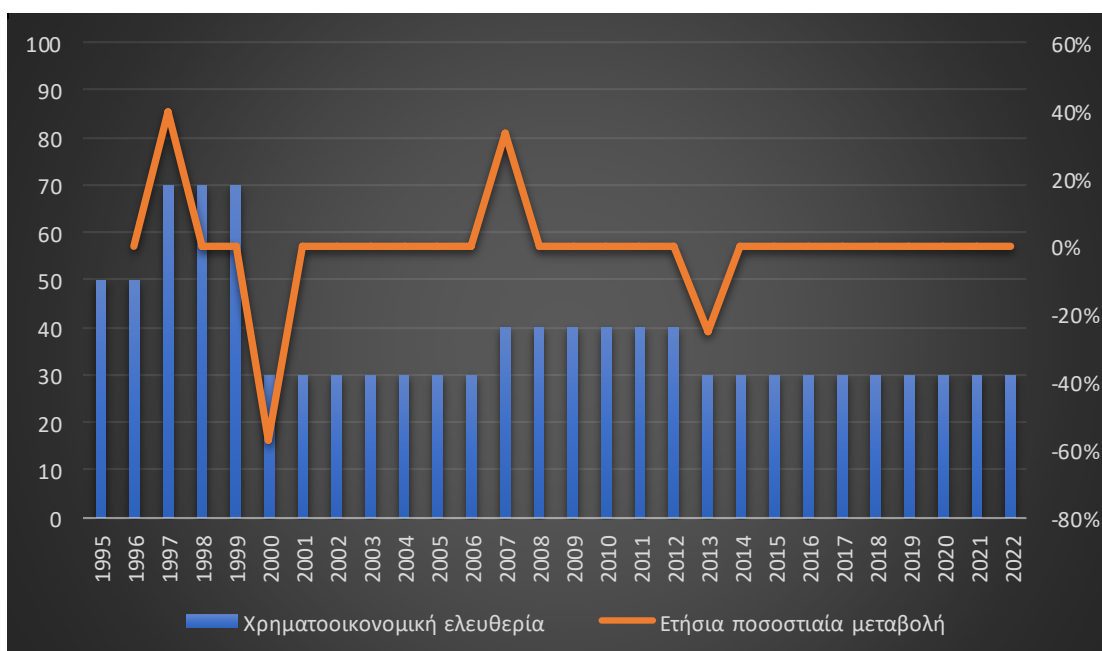
Διάγραμμα 10. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Εμπορική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

Στη συνέχεια, το επόμενο διάγραμμα παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της Επενδυτικής ελευθερίας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία σε αυτό το θέμα ήταν σε μέτρια επίπεδα για να χειροτερέψει ξαφνικά το 2005 και έκτοτε να μείνει σε αυτά τα πολύ χαμηλά επίπεδα, κυρίως εξαιτίας των κρατικών παρεμβάσεων.

Διάγραμμα 11. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Επενδυτική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

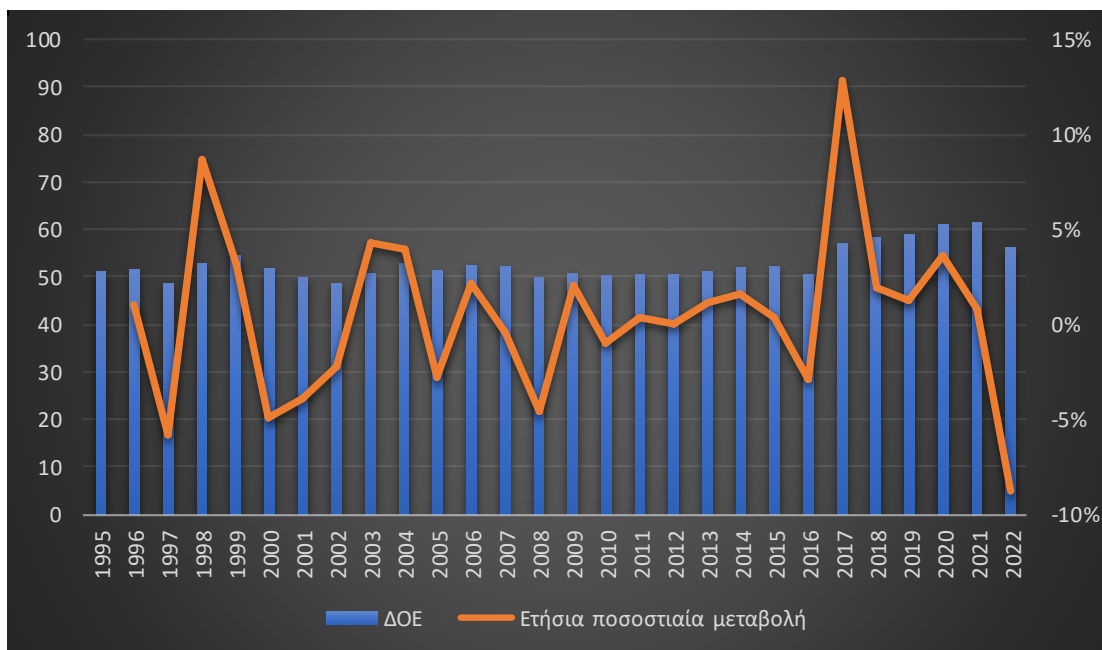
Τέλος, το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει τη διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους της Χρηματοοικονομικής ελευθερίας. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των στοιχείων του διαγράμματος αυτού γίνεται εμφανές ότι η κατάσταση στη Ρωσία και σε αυτό το θέμα ήταν σε μέτρια επίπεδα για να χειροτερέψει ξαφνικά το 2005 και έκτοτε να μείνει σε αυτά τα πολύ χαμηλά επίπεδα, κυρίως εξαιτίας των κρατικών παρεμβάσεων.

Διάγραμμα 12. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη «Χρηματοοικονομική ελευθερία» του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Foundation, 2022.

4.2 Τα διαχρονικά αποτελέσματα των μεταβλητών του υποδείγματος

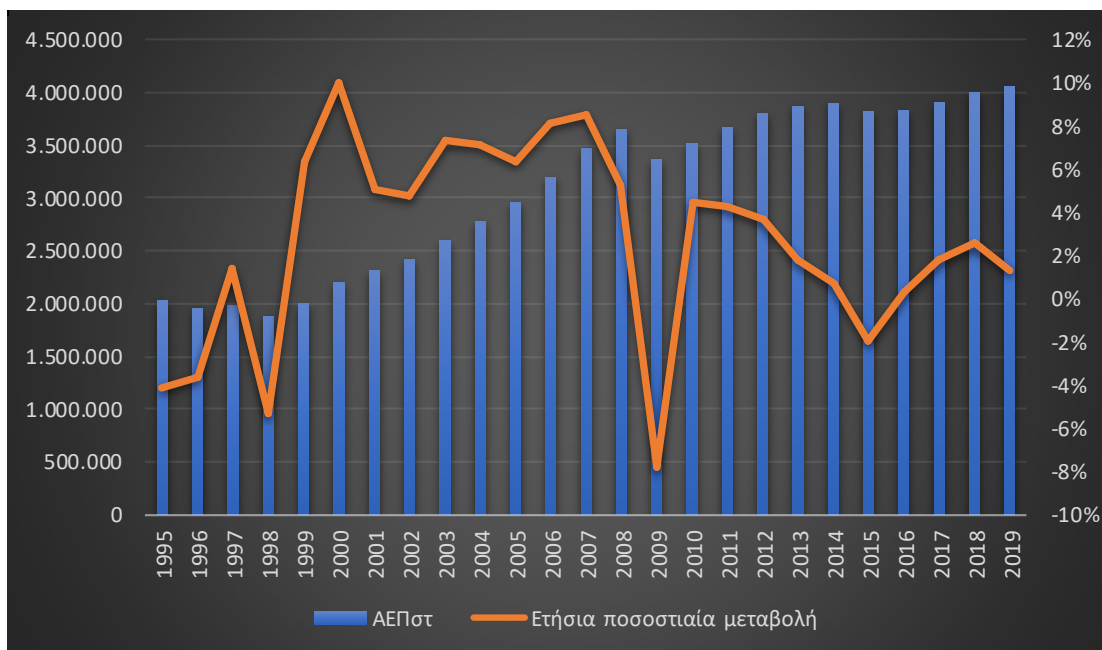
Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα και τα διαχρονικά στοιχεία που αφορούν τον ΔΟΕ, το Πραγματικού ΑΕΠ της Ρωσίας και το μέγεθος των ΑΞΕ στη χώρα. Όπως νωρίτερα αναφέρθηκε, το επίπεδο οικονομικής ελευθερίας της χώρας βρίσκεται σε μέτρια επίδοση καθώς διαχρονικά η χώρα λαμβάνει βαθμολογίες κατά κανόνα περίπου στη μέση της κλίμακας. Παρατηρείται μια τάση βελτίωσης μετά το 2016 οπότε και η χώρα λαμβάνει βαθμολογίες περίπου γύρω στο 60 στα 100. Όμως, η πρόσφατη απόφαση της ηγεσίας της να εισβάλλει στην Ουκρανία επιφέρει ως αποτέλεσμα την επιστροφή της χώρας σε επίπεδα οικονομικής ελευθερίας προηγούμενων χρόνων. Ο αντίκτυπος της εισβολής είναι σοβαρός για τη ρωσική οικονομία, αν και όχι ακόμα εντελώς ξεκάθαρος. Λόγω των οικονομικών κυρώσεων, έχει αποκλειστεί από τις χρηματοοικονομικές αγορές της Δύσης, στους περισσότερους από τους Ρώσους ολιγάρχες έχουν επιβληθεί περιοριστικές κυρώσεις και οι επιχειρήσεις των αντιμετωπίζουν προβλήματα στην κίνηση των κεφαλαίων αλλά και στην προμήθεια ορισμένων εξειδικευμένων προϊόντων και πρώτων υλών όπως μικροκυκλώματα και ανταλλακτικά αυτοκινήτων. Το ρωσικό υπουργείο Οικονομίας προβλέπει συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 2,9% για φέτος και μείωση κατά 0,8% το 2023 ενώ η κεντρική ευρωπαϊκή τράπεζα και οι σημαντικότεροι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας προβλέπουν μεγαλύτερα ποσοστά μειώσεων του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 13. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας για τη Ρωσία, από το 1995 έως και το 2022. Πηγή: Heritage Institute, 2022.

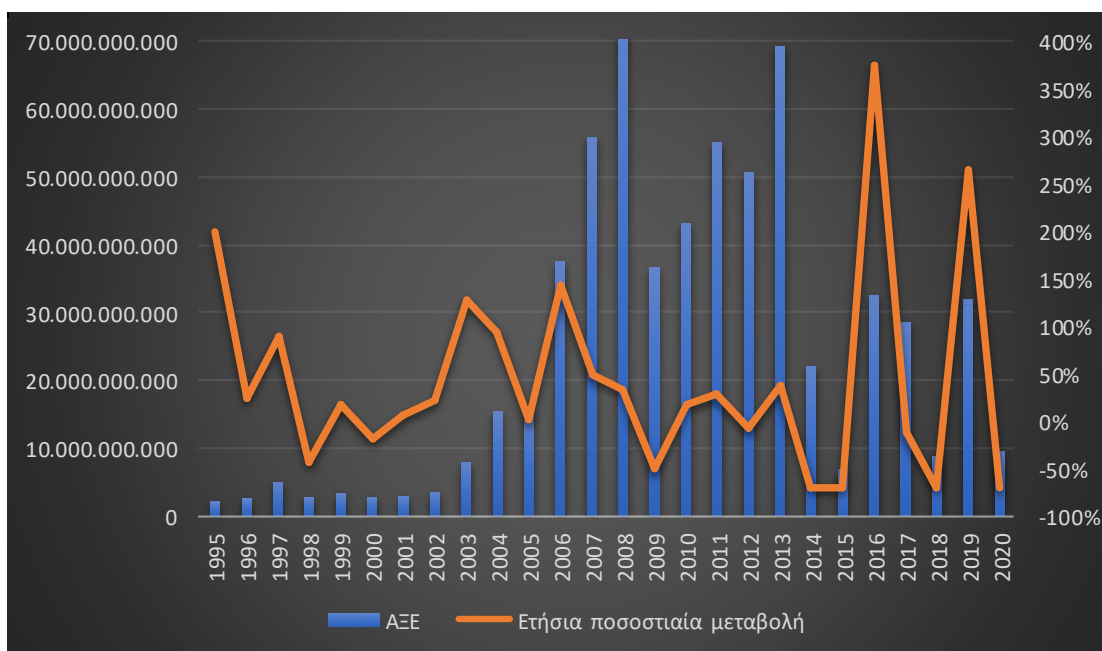
Σχετικά με την διαχρονική εξέλιξη του πραγματικού ΑΕΠ της Ρωσίας και του ρυθμού ανάπτυξης που ισούται με την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του πρώτου, θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρατηρείται μια αύξηση διαχρονική, η οποία διακόπτεται απότομα το 2009 και στην συνέχεια παρατηρείται μια ουσιαστική στασιμότητα με μικρές αυξομειώσεις. Έτσι, η πορεία μετά την πτώση της ΕΣΣΔ είναι καθαρά ανοδική. Ωστόσο, από τις 24 Φεβρουαρίου έχουν γίνει πολλές αλλαγές λόγω του πολέμου καθώς οι συνέπειες των στρατιωτικών ενεργειών της στην Ουκρανία και οι δυτικές κυρώσεις πλήττουν τις οικονομίες και των δύο χωρών. Πριν γίνουν πλήρως αισθητές οι επιπτώσεις των κυρώσεων, η ρωσική οικονομία είχε αναπτυχθεί κατά 3,5% σε ετήσια βάση το α' τρίμηνο 2022. Όμως, το ρωσικό ΑΕΠ υποχώρησε κατά 4,1% και 4% σε ετήσια βάση το β' και γ' τρίμηνο αντίστοιχα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ομοσπονδιακής στατιστικής υπηρεσίας Rosstat⁸ που δημοσιεύτηκαν τον Νοέμβριο.

⁸ Rosstat: Russian Federal State Statistics Service – κυβερνητική υπηρεσία στατιστικών

Διάγραμμα 14. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του Πραγματικού ΑΕΠ σε σταθερές εθνικές τιμές για τη Ρωσική Ομοσπονδία σε Εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ 2017, από το 1995 έως το 2029. Πηγή: Federal Reserve Bank of St Louis, 2022.

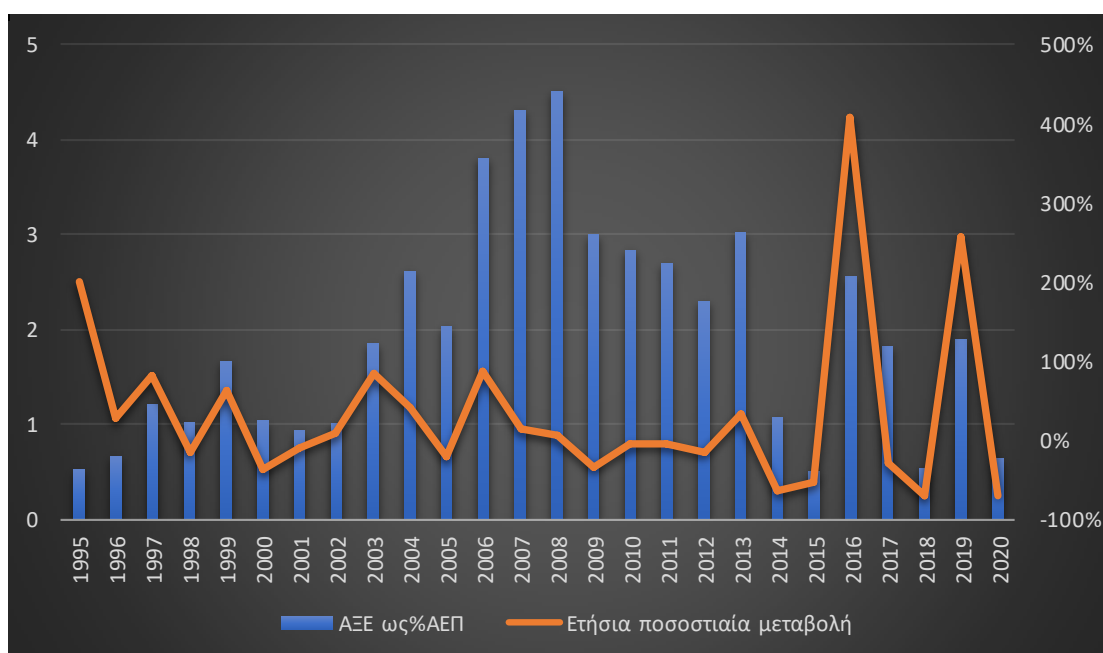
Τέλος, σχετικά με το ύψος των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων φαίνεται ότι αυτές εκτινάσσονται σε απόλυτα μεγέθη μετά το 2006 και μέχρι το 2013 ωστόσο στη συνέχεια περιορίζονται σε σημαντικό βαθμό. Επίσης, είναι χαρακτηριστικό ότι για πολλά χρόνια μετά την αλλαγή του καθεστώτος (1995-2003), αυτές ήταν στάσιμες.

Διάγραμμα 15. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή των ΑΞΕ για τη Ρωσική Ομοσπονδία σε Εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, από το 1995 έως το 2020.

Πηγή: World Bank, 2022.

Παρόμοια, τέλος, συμπεράσματα προκύπτουν και από τη μελέτη των στοιχείων που αφορούν τις ΑΞΕ στη Ρωσία, αν τις υπολογίσει κανείς ως ποσοστό του ΑΕΠ. Και πάλι γίνεται εμφανής η έντονη διακύμανση τους αν και σε αυτήν την περίπτωση η αλήθεια είναι ότι υπάρχει μια μεγαλύτερη σχέση ανάμεσα στις ΑΞΕ και στο ΑΕΠ, καθώς αυτές δεν φαίνεται να ξεπερνούν για κανένα έτος το 5%.

Διάγραμμα 16. Η διαχρονική εξέλιξη και η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή των ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ για τη Ρωσική Ομοσπονδία σε Εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, από το 1995 έως το 2020. Πηγή: World Bank, 2022.

4.3 Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης

Έχοντας πλέον αναλύσει τα δεδομένα και τα στοιχεία που σχετίζονται με τον ΔΟΕ και την οικονομική ανάπτυξη, τα επόμενα βήματα της μελέτης αφορούν στην εύρεση των σχέσεων των μεγεθών δηλαδή το κατά πόσο μπορεί να συνδεθεί η μεταβολή ενός μεγέθους με τη μεταβολή ενός άλλου μεγέθους.

Στις επόμενες παραγράφους παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης ανάμεσα στα τέσσερα μεγέθη δηλαδή το ΑΕΠ (GDP), τον δείκτη ΔΟΕ (IEF), τις ΑΞΕ (FDI) και τις ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ. Οι δύο παρακάτω πίνακες

αποτυπώνουν τα στοιχεία της ανάλυσης συσχέτισης των μεταβλητών, ο μεν πρώτος σε απόλυτα μεγέθη, ο δε δεύτερος σε επίπεδο ρυθμού μεταβολής αυτών.

Αναλύοντας τα αποτελέσματα για το αν αλληλοεπηρεάζονται οι μεταβολές των μεγεθών, γίνεται έλεγχος στην τιμή του “ sig (2-tailed) ”, αν και κατά πόσο αυτή η τιμή είναι μικρότερη ή μεγαλύτερη από 0,05. Αν η τιμή του sig (2-tailed) είναι μεγαλύτερη, σημειώνεται ότι η σχέση των 2 μεγεθών είναι στατιστικά μη σημαντική. Αν είναι μικρότερη από 0,05, καταγράφεται ότι η σχέση είναι στατιστικά σημαντική και στην συνέχεια, αξιολογείται η τιμή Pearson Correlation. Αν αυτή η τιμή είναι θετική, καταγράφεται ότι υπάρχει θετική συσχέτιση, δηλαδή αν αυξάνεται το ένα μέγεθος, αυξάνεται και το άλλο ή αντίστοιχα, αν μειώνεται το ένα, μειώνεται και το άλλο. Αν η τιμή Pearson Correlation είναι αρνητική, τότε όταν αυξάνεται το ένα μέγεθος, μειώνεται το άλλο και αντίστροφα. Επιπρόσθετα, η τιμή Pearson Correlation καταδεικνύει το «κατά πόσο δυνατή» είναι η σχέση ανάμεσα στα δύο μεγέθη.

Πίνακας 7. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης των μεταβλητών σε απόλυτα μεγέθη

Correlations					
		GDP	IEF	FDI	FDI_gdp
GDP	Pearson Correlation	1			
	Sig. (2-tailed)				
	N	25			
IEF	Pearson Correlation	0,333	1		
	Sig. (2-tailed)	0,103			
	N	25	25		
FDI	Pearson Correlation	0,680	-0,099	1	
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,639		
	N	25	25	25	
FDI_gdp	Pearson Correlation	0,419	-0,156	0,850	1
	Sig. (2-tailed)	0,037	0,456	0,000	
	N	25	25	25	25

Συμπερασματικά, όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, όσον αφορά τα απόλυτα μεγέθη φαίνεται ότι ο IEF δεν φαίνεται να συσχετίζεται με τρόπο στατιστικά σημαντικό με κανένα από τα άλλα μακροοικονομικά μεγέθη ενώ αντίθετα υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στο ΑΕΠ και τις ΑΞΕ.

Η ανάλυση επαναλαμβάνεται στη συνέχεια συσχετίζοντας τις μεταβλητές σε επίπεδο ρυθμού μεταβολής. Όμως, παρόμοια αποτελέσματα προκύπτουν και από την επανάληψη της διαδικασίας για τους ρυθμούς μεταβολής των εν λόγω μεγεθών, καθώς και σε αυτήν την περίπτωση δεν διαπιστώνεται κάποια στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στα εξεταζόμενα μεγέθη.

Πίνακας 8. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης των μεταβλητών σε επίπεδο ρυθμού μεταβολής

Correlations					
		GDP rate	IEF rate	FDI rate	FDI_gdp_ rate
GDPc_ rate	Pearson Correlation	1			
	Sig. (2-tailed)				
	N	25			
IEF rate	Pearson Correlation	-0,257	1		
	Sig. (2-tailed)	0,214			
	N	25	25		
FDI rate	Pearson Correlation	0,052	-0,166	1	
	Sig. (2-tailed)	0,804	0,427		
	N	25	25	25	
FDI_ gdp_ rate	Pearson Correlation	-0,098	-0,145	0,972	1
	Sig. (2-tailed)	0,641	0,489	0,000	
	N	25	25	25	25

4.4 Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης

Παρά τα αρνητικά αποτελέσματα της ανάλυσης συσχέτισης, πραγματοποιήθηκαν οι αναλύσεις παλινδρόμησης ώστε να διαπιστωθεί το κατά πόσο υπάρχει περίπτωση να προκύψει κάποια αλληλεπίδραση του ΔΟΕ στο πραγματικό ΑΕΠ. Ουσιαστικά, τα μοντέλα είναι προβλεπτικά καθώς βάζοντας τιμές στις ανεξάρτητες μεταβλητές, μπορούν να προβλεφτούν οι τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής.

Στο πρώτο μοντέλο που παρουσιάζεται στους πίνακες που ακολουθούν, συμπεριλήφθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές, ο ΔΟΕ, το ύψος των ΑΞΕ και το ποσοστό των ΑΞΕ ως προς το ΑΕΠ της Ρωσίας ενώ ως εξαρτημένη μεταβλητή είναι το πραγματικό ΑΕΠ.

Όπως προέκυψε από την παλινδρόμηση, το μοντέλο είναι "άξιο λόγου" δηλαδή είναι σε θέση να ερμηνεύσει με αξιόπιστο τρόπο αυτό που μελετά. Από το δεύτερο τμήμα του πίνακα με τίτλο "Model Summary", φαίνεται ότι η τιμή της R Square είναι 0,685 δηλαδή 68,5% το οποίο δείχνει πως το ποσοστό 68,5% της διακύμανσης, δηλαδή της μεταβολής, του πραγματικού ΑΕΠ εξηγείται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών (ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ, ΔΟΕ και ΑΞΕ). Άρα, είναι σημαντικό μοντέλο στο οποίο οι τρεις αυτές μεταβλητές είναι σε θέση να ερμηνεύσουν το 64% της διακύμανσης του πραγματικού ΑΕΠ. Επιπλέον και πιο σημαντικό είναι το αποτέλεσμα ότι τόσο οι ΑΞΕ όσο και ο ΔΟΕ φαίνεται να επηρεάζουν θετικά το πραγματικό ΑΕΠ και μάλιστα με τρόπο στατιστικά σημαντικό.

Από το τέταρτο τμήμα του πίνακα με τίτλο "Coefficients", καταγράφονται οι συντελεστές του τελικού υποδείγματος οι οποίοι είναι στατιστικά σημαντικοί. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται και πάλι από την στήλη Sig όπου αυτή είναι μικρότερη από 0,05. Όπως φαίνεται σε αυτό το πεδίο, μόνο ο ΔΟΕ και οι ΑΞΕ είναι στατιστικά σημαντικοί το οποίο, για παράδειγμα, σημαίνει ότι αν ο ΔΟΕ αυξηθεί κατά μία μονάδα, προκαλείται αύξηση στο πραγματικό ΑΕΠ κατά 110.554,676.

Πίνακας 9. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης για το Μοντέλο1

Variables						
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method			
1	FDI_gdp, IEF, FDI	.	Enter			
a. Dependent Variable: GDP						
b. All requested variables entered.						
Model Summary						
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate		
1	0,828 ^a	0,685	0,640	472208,277754133740		
ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1018811069 43	3	3396036898 13	15,230	0,000 ^b
	Residual	4682593809	21	2229806575		
	Total	1487070450	24			
Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	- 2984194,624	1971139,96 2		-1,514	,145
	IEF	110554,676	37130,564	0,370	2,977	0,007
	FDI	3,844E-5	0,000	1,119	4,804	0,000
	FDI_gdp	-319377,388	158010,058	-,474	-2,021	0,056

Στο δεύτερο μοντέλο που παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί, συμπεριλήφθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές, ο ΔΟΕ και το ύψος των ΑΞΕ ενώ ως εξαρτημένη μεταβλητή είναι το πραγματικό ΑΕΠ.

Όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα, το μοντέλο είναι εξίσου, στατιστικά σημαντικό καθώς ερμηνεύει με αξιόπιστο τρόπο την παλινδρόμηση. Από το δεύτερο τμήμα του πίνακα με τίτλο “Model Summary”, φαίνεται ότι η τιμή της R Square είναι 0,624 δηλαδή 62,4% το οποίο δείχνει πως το ποσοστό 62,4% της διακύμανσης του πραγματικού ΑΕΠ εξηγείται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών (ΔΟΕ και ΑΞΕ).

Επιπλέον είναι σημαντικό, καθώς οι δύο αυτές μεταβλητές είναι σε θέση να ερμηνεύσουν το 59% της διακύμανσης του πραγματικού ΑΕΠ. Έτσι, τόσο οι ΑΞΕ όσο και ο ΔΟΕ φαίνεται να επηρεάζουν θετικά το πραγματικό ΑΕΠ και μάλιστα με τρόπο στατιστικά σημαντικό.

Από το τέταρτο τμήμα του πίνακα με τίτλο “Coefficients”, όπου καταγράφονται οι σημαντικοί συντελεστές του τελικού υποδείγματος, επιβεβαιώνεται ότι ο ΔΟΕ και οι ΑΞΕ είναι στατιστικά σημαντικοί το οποίο, για παράδειγμα, σημαίνει ότι αν ο ΔΟΕ αυξηθεί κατά μία μονάδα, προκαλείται αύξηση στο πραγματικό ΑΕΠ κατά 120.880,569.

Πίνακας 10. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης για το Μοντέλο 2

Variables						
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method			
1	FDI, IEF	.	Enter			
a. Dependent Variable: GDP						
b. All requested variables entered.						
Model Summary						
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate		
1	0,790	0,624	0,590	504235,152793		
ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9277136538	2	4638568269 34	18,244	0,000

	Residual	5593567964	22	2542530893 12		
	Total	1487070450	24			
Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	- 3811957,93	2058900,49		-1,851	0,078
	IEF	120.880,569	39271,821	0,404	3,078	0,005
	FDI	2,471E-5	,000	0,720	5,476	0,000

Συμπερασματικά, παρατηρείται ξεκάθαρα η θετική σύνδεση του βαθμού οικονομικής ελευθερίας με το πραγματικό ΑΕΠ της χώρας, επιβεβαιώνοντας ότι προκειμένου να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας, θα πρέπει να αυξηθεί η οικονομική ελευθερία της. Άλλωστε, αυτό το κεντρικό συμπέρασμα είναι στην ίδια κατεύθυνση με μεγάλη πλειοψηφία των ερευνών σε παγκόσμιο επίπεδο που μελετούν το ίδιο θέμα.

5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ανακεφαλαιώνοντας, η βαθμολογία οικονομικής ελευθερίας της Ρωσίας είναι σε χαμηλά επίπεδα, καθιστώντας την οικονομία της χώρας «ως επί το πλείστον μη ελεύθερη οικονομία» ενώ η συνολική της βαθμολογία είναι κάτω από τον περιφερειακό και παγκόσμιο μέσο όρο. Τα τελευταία πέντε χρόνια (2017-2021), η ρωσική οικονομία έκανε αργά βήματα ανάπτυξης, ενισχύοντας την οικονομία της η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Όμως, κατά το 2022, οι επιθετικές και αποσταθεροποιητικές πολιτικές έχουν οδηγήσει σε μεγάλη μείωση των οικονομικών δεικτών. Η Ρωσία καταγράφει το 2022, συνολική απώλεια οικονομικής ελευθερίας κατά πέντε μονάδες σε σχέση με το 2021 και κατά μία μονάδα σε σχέση με το 2017 ενώ έχει υποχωρήσει ξανά κοντά στις τάξεις των χωρών που χαρακτηρίζονται ως «Κυρίως ανελεύθερες». Το 2022, το ρωσικό ΑΕΠ θα μειωθεί κατά 5,5% σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, κατά 4,5% σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα και κατά 3,4% σύμφωνα με το ΔΝΤ. Επιπρόσθετα, για το 2023 προβλέπεται η περαιτέρω συρρίκνωση της οικονομίας, με το ΑΕΠ της να μειώνεται κατά 2,3% σε ετήσια βάση στο καλύτερο σενάριο και κατά 4,5% στο χειρότερο σενάριο.

Ωστόσο, όλα τα παραπάνω φαίνεται να συνδέονται με το αυταρχικό καθεστώς που επικρατεί στη Ρωσία τα τελευταία χρόνια, υπό την ηγεμονία του Βλαντιμίρ Πούτιν. Ένα χαρακτηριστικό της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα είναι ότι ο Βλαντιμίρ Πούτιν επανεξελέγη πρόεδρος το 2018 εν μέσω καταγγελιών για εκλογική νοθεία. Η Ρωσία προσάρτησε παράνομα τη χερσόνησο της Κριμαίας της Ουκρανίας στις αρχές του 2014 και τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους εισέβαλε στην Ουκρανία. Οι συνεχιζόμενες δυτικές οικονομικές κυρώσεις έχουν οδηγήσει σε brain drain και διαφυγή κεφαλαίων. Η εξάρτηση σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές υδρογονανθράκων, οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου, η οικονομική επιβάρυνση από την προσάρτηση της Κριμαίας, οι προσπάθειες επανεξοπλισμού του στρατού και οι οικονομικές κυρώσεις λόγω της εισβολής στην Ουκρανία, έχουν επιβαρύνει τα δημόσια οικονομικά της Ρωσίας. Λόγω των επιθετικών ενεργειών της, ακόμα και η προσπάθεια να ενταχθεί στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης έχει σταματήσει οριστικά από τον Φεβρουάριο του 2022, μετά την επ' αόριστον αναβολή του 2014.

Πράγματι, η οικονομία της Ρωσίας συνεχίζει να υπολειτουργεί, καθιστώντας αναπόφευκτες τις οικονομικές μειώσεις που θα μπορούσαν να αποφευχθούν. Τρεις δεκαετίες μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού και τη διάλυση της ΕΣΣΔ, η ρωσική

κυβέρνηση δεν έχει ακόμη υιοθετήσει καμία από τις ουσιαστικές διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις που χρειάζεται η χώρα για να κάνει την οικονομία της πραγματικά ανταγωνιστική για τον λαό της. Η ψυχρή πραγματικότητα είναι ότι, με βάση την τρέχουσα πορεία, οι μακροπρόθεσμες προοπτικές για τη ρωσική οικονομία είναι ζοφερές και δυσοίωνες.

Η εξουσία στο αυταρχικό πολιτικό σύστημα της Ρωσίας ελέγχεται με πιστές δυνάμεις ασφαλείας, με ένα υποτελές δικαστικό σώμα, με ένα ελεγχόμενο περιβάλλον μέσων ενημέρωσης και με ένα νομοθετικό σώμα που αποτελείται από ένα κυβερνών κόμμα και τις ευέλικτες φατρίες της αντιπολίτευσης. Το Κρεμλίνο είναι σε θέση να χειραγωγεί τις εκλογές και να καταστείλει τη γνήσια διαφωνία. Η αχαλίνωτη διαφθορά διευκολύνει τη μετατόπιση των δεσμών μεταξύ κρατικών αξιωματούχων και ομάδων οργανωμένου εγκλήματος.

Η Ρωσία είναι ένα διεφθαρμένο κράτος, του οποίου η οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εξόρυξη και την εξαγωγή πετρελαίου ή φυσικού αερίου. Η οικονομία της επιδεινώνεται. Μέχρι να ενισχυθεί σημαντικά η ισότητα του κράτους δικαίου, να απελευθερωθεί ο επενδυτικός κώδικας και να σταματήσει η επιδίωξη της κυβέρνησης για διαφθοροποιητικές και στρεβλωτικές κρατικές οικονομικές πολιτικές, η περαιτέρω επέκταση της οικονομικής ελευθερίας στη Ρωσία αναμένεται να είναι τουλάχιστον δύσκολη.

Ακόμη χειρότερα, η Ρωσία έχει καταχραστεί αναμφίβολα τα οικονομικά και περιουσιακά δικαιώματα των πολιτών, υπονομεύοντας έτσι περαιτέρω την ελκυστικότητα της χώρας στο εσωτερικό και στο εξωτερικό για επενδύσεις και οικονομική διαφοροποίηση. Αυτά τα συνεχιζόμενα ζητήματα είναι πιθανό να έχουν σοβαρές και μακροχρόνιες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες. Ελλείψει μεταρρυθμίσεων για την τόνωση της ισχυρότερης και πιο διαδεδομένης οικονομικής ανάπτυξης, δεν είναι δύσκολο να υπολογίσει κανείς ότι οι Ρώσοι είναι πιθανό να συνεχίσουν να χάνουν την ελπίδα και την πίστη τους στο μέλλον της χώρας τους. Από μια ευρύτερη προοπτική πολιτικής, η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών μπορεί να καταστήσει τη ρωσική οικονομική και εξωτερική πολιτική λιγότερο προβλέψιμη (Kim, 2021).

Ωστόσο για την αντιστροφή αυτής της τάσης, προτείνονται τα παρακάτω σύμφωνα με τη μελέτη του “Freedom House” (Country report, 2022). Είναι αξιοσημείωτο και εύλογο να υπογραμμιστεί ότι όλες οι αναφερόμενες δράσεις της

μελέτης στοχεύουν στη βελτίωση του θεσμικού κυρίως περιβάλλοντος καθώς είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί να υπάρξει βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος χωρίς πρώτα την εγκαθίδρυση μιας ουσιαστικής και πραγματιστικής ελευθερίας, μια πτυχή της οποίας είναι και η οικονομική ελευθερία. Το “Freedom House” βαθμολογεί τη Ρωσία με 19 στα 100 και την κατατάσσει στις «μη ελεύθερες» χώρες. Τα πολιτικά δικαιώματα και οι ελευθερίες των πολιτών βαθμολογούνται με εξίσου χαμηλές τιμές⁹. Οι δράσεις που προτείνονται στο “Country report” του 2022 είναι οι εξής:

- Θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τα κενά του οικονομικού εγκλήματος που εκμεταλλεύονται οι εξουσιαστές. Για να καταπολεμηθεί η συστημική διαφθορά και η κλεπτοκρατία που επιτρέπει στους εξουσιαστές να διατηρήσουν την εξουσία, οι δημοκρατίες πρέπει να κλείσουν τα δομικά κενά στο σύστημα. Θεσπίζοντας αυστηρότερους κανόνες για εταιρείες off-shore, για φορολογικούς παραδείσους και ανώνυμα καταπιστεύματα, μπορούν να περιοριστούν οι δυνατότητες των αυταρχικών ηγετών να διακινούν παράνομα περιουσιακά στοιχεία στη Ρωσία. Επειδή οι αυταρχικοί ηγέτες είναι συνήθως σε θέση να συγκεντρώσουν τεράστιους οικονομικούς πόρους στο εσωτερικό τους, οι δημοκρατικοί θεσμοί θα πρέπει επίσης να συνεργαστούν για να περιορίσουν την ικανότητά αυτών για περαιτέρω πλουτισμό.

- Μια ακόμη δράση η οποία περισσότερο απευθύνεται στους μη Ρώσους επενδυτές, είναι η συνειδητή μη συμμετοχή σε επενδύσεις που εμπλουτίζουν τους ολιγάρχες της Ρωσίας και υπονομεύουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Οι ιδιωτικές εταιρείες θα πρέπει να τηρούν τις κατευθυντήριες αρχές του ΟΗΕ για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, εξετάζοντας προσεκτικά εάν οι επενδύσεις ή η πώληση των προϊόντων τους θα ωφελήσει κυβερνήσεις που διαπράττουν παραβιάσεις δικαιωμάτων. Όπου δραστηριοποιούνται οι εταιρείες, θα πρέπει να διεξάγουν περιοδικές αξιολογήσεις για το πώς τα προϊόντα και οι ενέργειές τους ενδέχεται να επηρεάσουν τα δικαιώματα και να μετριάσουν τη ζημιά και να αποτρέψουν περαιτέρω κατάχρηση όταν διαπιστωθεί ότι το κάνουν.

- Επίσης, θα πρέπει να λάβει χώρα η υποστήριξη ανεξάρτητων μέσω ενημέρωσης και η πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες. Η παροχή στο κοινό πρόσβασης σε πληροφορίες βασισμένες σε γεγονότα και επιτόπια αναφορά είναι ένας από τους καλύτερους τρόπους για την καταπολέμηση της αυταρχικής εξουσίας και της προπαγάνδας. Ωστόσο, τα ανεξάρτητα ΜΜΕ αντιμετωπίζουν φυσικές και νομικές

⁹ Political rights: 5/40, Civil liberties: 14/60

απειλές από εχθρικά καθεστάτα, καθώς και διαδικτυακή λογοκρισία και συχνά στερούνται βιώσιμης χρηματοδότησης. Η υποστήριξη των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης θα πρέπει να επικεντρωθεί στη διαφοροποίηση των χρηματοδοτικών ροών, που αντιμετωπίζουν την πολιτικοποίηση των ειδήσεων και προστατεύουν τη συντακτική ανεξαρτησία.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

6.1 Συμπεράσματα

Η οικονομική κατάσταση στη Ρωσία, όπως και σε κάθε άλλη χώρα, είναι συνάρτηση της γενικότερης κοινωνικής και πολιτικής κατάστασης που επικρατεί στην χώρα. Με αυτήν την έννοια, η μελέτη και η προσπάθεια συσχέτισης των γενικών μακροοικονομικών χαρακτηριστικών της χώρας με πτυχές της κοινωνικής και πολιτικής ζωής που έχουν αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο ασκείται η οικονομική δραστηριότητα στη χώρα - που μετριοούνται από τις συνιστώσες του δείκτη οικονομικής ελευθερίας - είναι απολύτως λογική και επιβεβλημένη.

Με αυτήν την έννοια, τα κεντρικά συμπεράσματα της εργασίας είναι ότι παρατηρείται θετική σύνδεση του βαθμού οικονομικής ελευθερίας με το πραγματικό ΑΕΠ της χώρας. Αυτό το κεντρικό συμπέρασμα είναι στην ίδια κατεύθυνση με τη μεγάλη πλειοψηφία των ερευνών σε παγκόσμιο επίπεδο που μελετούν το ίδιο θέμα και με αυτήν την έννοια, η παρούσα εργασία προσθέτει περισσότερο στην πεποίθηση ότι προκειμένου να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο θα πρέπει να αυξηθεί η οικονομική ελευθερία σε μια χώρα.

Όπως σημειώθηκε εξάλλου και σε προηγούμενα κεφάλαιο, η οικονομική ελευθερία σχετίζεται με μια σειρά από θέματα που είναι στη δικαιοδοσία της εκάστοτε κυβέρνησης να βελτιώσει. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα της Ρωσίας, τα υψηλά επίπεδα που έχει η Ρωσία στον δείκτη που σχετίζεται με το μέγεθος της κυβέρνησης είναι τα μοναδικά θετικά που συναντώνται στο σύνολο των τεσσάρων δεικτών που συνθέτουν τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας.

Αντίθετα, οι πολύ χαμηλές βαθμολογίες στον δείκτη «κράτος δικαίου», θα πρέπει να γίνουν οι κυριότεροι στόχοι βελτίωσης και ανάπτυξης καθώς α) το δικαστικό σύστημα είναι σε μεγάλο βαθμό προκατειλημμένο υπέρ του κράτους και β) η διαφθορά και η ατιμωρησία είναι διάχυτη, ειδικά στις δημόσιες συμβάσεις, μέσα ενημέρωσης, εθνική άμυνα και επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Στόχος των αλλαγών της ρωσικής κυβέρνησης θα πρέπει να είναι:

- Νέα νομικά πλαίσια που προστατεύουν τα δικαιώματα των πολιτών από παραβίαση του νόμου από άλλους, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων και των

ισχυρών κομμάτων.

- Νέα αποτελεσματικά και δίκαια δικαστικά συστήματα που διασφαλίζουν ότι οι νόμοι τηρούνται πλήρως και ότι λαμβάνονται κατάλληλες νομικές ενέργειες κατά των παραβιάσεων.

Πολύ μεγαλύτερη ανησυχία προκαλεί η συστημική διαφθορά των κυβερνητικών θεσμών από πρακτικές όπως η δωροδοκία, ο νεποτισμός, ο ευνοιοκρατισμός και η πατρωνία. Αυτές οι πρακτικές διαβρώνουν την ακεραιότητα της κυβέρνησης, επιτρέποντας σε άτομα ή ειδικά συμφέροντα να αποκομίζουν κρατικά οφέλη σε βάρος άλλων ενώ είναι κατάφωρα ασυμβίβαστα με τις αρχές της δίκαιης και ίσης μεταχείρισης που αποτελούν βασικά συστατικά μιας οικονομικά ελεύθερης κοινωνίας.

Με αυτήν την έννοια, θα πρέπει ο κρατικός μηχανισμός της Ρωσίας να μεταβληθεί σε σημαντικό βαθμό ώστε να καταφέρει να βελτιώσει τη θέση της χώρας και στους άλλους τρεις τομείς. Αυτό βέβαια δεν φαίνεται να είναι μια εύκολη και απλή διαδικασία αλλά σε κάθε περίπτωση, όπως σημειώθηκε και στο κεφάλαιο των προτάσεων, είναι εύλογο να συνδεθεί με τον τρόπο διακυβέρνησης και τα επίπεδα διαφθοράς που συναντώνται στη χώρα. Η περίοδος μετασχηματισμού του κρατικού μηχανισμού και της ρωσικής κοινωνίας σε μια ελεύθερη οικονομικά και κοινωνικά δημοκρατία δεν φαίνεται να είναι σύντομη. Αυτά έχουν ως αποτέλεσμα, σε μια σύντομη ιστορικά περίοδο, να φαίνεται ότι η Ρωσία βρίσκεται σε περίοδο μετάβασης από αυταρχικό καθεστώς σε μεταβατικό καθεστώς παρά σε μια ελεύθερη δημοκρατία.

6.2 Προτάσεις για περαιτέρω χρήση

Μετά τα ανωτέρω, η μελέτη του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού στάτους της χώρας θα πρέπει να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια για την πλήρη κατανόηση της ρωσικής πραγματικότητας. Σε κάθε περίπτωση φαίνεται ότι η κατάσταση στη χώρα, μετά και τις σοβαρές επιδράσεις που αναμένεται να επιφέρει ο πόλεμος στην Ουκρανία, θα μεταβληθεί και ίσως να προκληθούν τεκτονικές αλλαγές στην υφιστάμενη κατάσταση.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aixala, J. & Fabro, G. (2009). Economic freedom, civil liberties, political rights and growth: A causality analysis. *Spanish Economic Review*, 11, 165–178.

Akin, C., Cengiz, A. & Akar, B. (2014). The impact of economic freedom upon economic growth: An application on different income groups. *Asian Economic and Financial Review*, 4, 1024–1039.

Ali, S., Mensi, W., Kaysul, A., Rahman, A. & Kang, S. (2022). The impacts of COVID-19 crisis on spillovers between the oil and stock markets: Evidence from the largest oil importers and exporters. *Economic Analysis and Policy*, 73, 345–372.

Alola, A. & Nwulu, N. (2021). Income vs. Economic Freedom Threshold and Energy Utilities in Russia: An Environmental Quality variableness? *Environmental Science and Pollution Research*, 28 (26), 35297–35304.

Asandului, L., Iacobuta, A. & Cautisanu, C. (2016). Modelling Economic Growth Based on Economic Freedom and Social Progress. *European Journal of Sustainable Development*, 5(3), 229-238.

Ayal, B. & Karras, G. (1998). Components of economic freedom and growth: An empirical study. *The Journal of Developing Areas*, 32, 327–338.

Aylor, B., Gilbert, M., Lang, N. & Voigt, N. (2020). How an EU carbon border tax could jolt world trade. Expertise of BCG. Available at: <https://www.bcg.com/publications/2020/how-an-eu-carbon-border-tax-could-jolt-world-trade>. [3/10/2022].

Azman-Saini, W., Baharumshah, A & Law, S. (2010). Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Economic Growth: International Evidence. *Economic Modelling*, 27(5), 1079-1089.

Bayar, Y. & Aytemiz, L. (2015). Impact of economic freedom, political stability and economic growth in the USA on emerging Asian economies. *Actual Problems of Economics*, 168, 62–73.

Bayar, Y. (2016). Impact of Openness and Economic Freedom on Economic Growth in the Transition Economies of the European Union. *South-Eastern Europe*

Journal of Economics, 14(1), 7-19.

Bennett, L. (2016). Subnational Economic Freedom and Performance in the United States and Canada. *Cato Journal*, 36(1), 165-185.

Bond, A., Belkindas, M. & Treyvish, A. (1990). Economic development trends in the USSR, 1970–1988: Part I (production and productivity). *Soviet Geography*, 31, 705–731.

Brkic, I., Gradojevic, N. & Ignjatijevic, D. (2020). The Impact of Economic Freedom on Economic Growth? New European Dynamic Panel Evidence. *Journal of Risk and Financial Management*, 13 (2), 1–13.

Carlsson, F. & Lundstrom, S. (2002). Economic freedom and growth: Decomposing the effects. *Public Choice*, 112, 335–344.

CATO HANDBOOK FOR POLICYMAKERS (2022), Foreign Aid and Economic Development.

Cebula, R. (2011). Economic growth, ten forms of economic freedom, and political stability: An empirical study using panel data, 2003–2007. *Journal of Private Enterprise*, 26, 61–81.

Cebula, R., Clark, J. & Mixon, F. (2013). The Impact of Economic Freedom on Per Capita Real GDP: A Study of OECD Nation. *Journal of Regional Analysis and Policy*, 43(1), 34-41.

Chaynikova, L., Sorokina, N. & Melnikova, D. (2021). Compliance with Russia's national development goals and the UN sustainable development goals. E3S Web of Conferences 258, 04002.

Coetzee, C. & Kleynhans, E. (2017). Economic Freedom and Economic Growth in South Africa. Managing Global Transitions. *International Research Journal*, 15, (2), 169-185.

De Haan, J., Lundstrom, S. & Sturm, E. (2006). Market-oriented institutions and policies and economic growth: A critical survey. *Journal of Economic Surveys*, 20, 157–191.

Domanska, M. (2020). State of Russian Economy and its Influence on Putin's

Politics at the 4th Term. In: A., Kudors, & J. Hermanis (Eds.) *The Russian Economy: Prospects for Putin 4.0. Latvia: Centre for East European Policy Studies*. (pps: 15-27).

Farr, K., Lord, R. & Wolfenbarger, L. (1998). Economic freedom, political freedom, and economic well-being: A causality analysis. *Cato Journal*, 18, 247–262.

Fernando, J. (2022). Gross Domestic Product (GDP): Formula and How to Use It. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp>. [1/10/2022].

Fraser Institute. (2022). *Economic freedom in the literature. What Is It Good (Bad) For?* Vancouver: Fraser Institute.

Freedom House. (2022). Russia. Available at: <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2021>. [1/10/2022].

Gokmen, O. (2021). The relationship between foreign direct investment and economic growth: A case of Turkey. *International Journal of Economics and Finance*, 13, 85–97.

Gorlach, V. & Le Roux, P. (2015). The Impact of Economic Freedom on Economic Growth in the SADC: An Individual Component Analysis. *Journal for Studies in Economics and Econometrics*, 39 (2), 41-63.

Gropper, D., Lawson, R. & Thorne, J. (2011). Economic Freedom and Happiness. *Cato Journal*, 31, 237-255.

Gwartney J. & Lawson, R. (1997). *Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report*. Vancouver: Fraser Institute.

Gwartney J. & Lawson, R. (2002). *Economic Freedom of the World: 2002 Annual Report*. Vancouver: Fraser Institute.

Gwartney J., Holcombe, R. & Lawson, R. (2004). Economic Freedom, Institutional Quality, and Cross-country Differences in Income and Growth. *Cato Journal*, 24, 205-233.

Hall, C., Lawson, R. & Wogslund, R. (2011). The European Union and economic freedom. *Global Economy Journal*, 11, 1850232.

Haydaroglu, C. (2016). The Effect of Foreign Direct Investment and Economic

Freedom on Economic Growth: The Case of BRICS Countries. *Research in World Economy*, 7, 1–10.

Hayes, A. (2022). Direct Foreign Investment (FDI): What It Is, Types, and Examples. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/f/fdi.asp>. [1/10/2022].

Heckleman, J. (2000). Economic Freedom and Economic Growth: A Short Run Causal Investigation. *Journal of Applied Economics*, 3 (1), 71–91.

Hussain, M. & Haque, M. (2016). Impact of Economic Freedom on the Growth Rate: A Panel Data Analysis. *Economies*, 4(2), 1-15.

Islam, S. (1996). Economic freedom, per capita income and economic growth. *Applied Economics Letters*, 3, 595–597.

Justesen, M. (2008). The Effects of Economic Freedom on Growth Revisited: New Evidence on Causality from a Panel of Countries 1970–1999. *European Journal of Political Economy*, 24, 642-660.

Karabegovic, A., Samida, D., Schlegel, C. & McMahon, F. (2003). North American economic freedom: An index of 10 Canadian provinces and 50 US states. *European Journal of Political Economy*, 19, 431– 452.

Miller, T. & Kim, A. (2017). *The Growth and Impact of Economic Freedom: 2017 Index of Economic Freedom*. Vancouver: The Heritage Foundation.

N. Serditova, A. & Belotserkovskiy, A. (2020). Digitalization of education as a driver for economic development. *Vysshye obrazovaniye v Rossii* 4, 9-15.

Nadeem, M., Ju, T., Akhtar, W., Dong, R. & and Niazi, M. (2019). Does Really Economic Freedom Matter for Growth in South Asia? Empirical Evidences from Pre-Economic Crises and Post-Economic Crises Period. *Asian Economic and Financial Review*, 9(1), 52-63.

O’Driscoll, G., Feulner, E. & O’Grady, M. (2003). 2003 Index of Economic Freedom. Washington, DC: Heritage Foundation and Dow Jones and Company.

Okunlola, O. & Akinlo, A. (2021). Does Economic Freedom enhance Quality of Life in Africa? *International Review of Economics*, 68, 357-387.

Oxenstierna, S. (2021). Russia and the COVID-19 Pandemic: Economic and Social Consequences. Available at: https://www.researchgate.net/publication/354149407_Russia_and_the_COVID-19_Pandemic_Economic_and_Social_Consequences. [12/10/2022].

Paakkonen, J. (2010). Economic Freedom as Driver of Growth in Transition. *Economic Systems*, 34(4), 469-479.

Panahi, H., Assadzadeh, A. & Refaei, R. (2014). Economic Freedom and Economic Growth in MENA countries. *Asian Economic and Financial Review*, 4(1), 105-116.

Pavlik, J. (2018). Corruption: The Good, the Bad, and the Uncertain. *Review of Development Economics*, 22(1), 311-332.

Peev, E. & Mueller, D. (2012). Democracy, economic freedom and growth in transition economies. *Kyklos*, 65, 371–407.

Pelaez, R. (2009). Economic freedom: A comparative study. *Journal of Economics and Finance*, 33, 246–258.

Piątek, D., Szarzec, K. & Pilc, F. (2013). Economic freedom, democracy and economic growth: A causal investigation in transition countries. *Post-Communist Economies*, 25, 267–288.

Rajasalu, T. (2003). Indicators of economic freedom and economic structure as determinants of growth and convergence in enlarging EU and priorities for Estonia. In: U., Ennuste, & L. Wilder. (Eds.), *Essays in Estonia Transformation Economics*. Tallinn: Estonian Institute of Economics and Tallinn Technical University, pp. 7–32.

Romanov, Y. (2020). Evaluation of the efficiency of Russian universities: Do we need to change the paradigm? *The Education and science journal*, 22(9), 107–147.

Sadik-Zada, R., Loewenstein, W. Hasanli, W. (2021). Production linkages and dynamic fiscal employment effects of the extractive industries: Input-output and nonlinear ARDL analyses of Azerbaijani economy. *Mineral Economics*, 34, 3–18.

Santiago, R., Fuinhas, R. & Marques, A. (2020). The Impact of Globalization and Economic Freedom on Economic Growth: The Case of the Latin America and

Caribbean Countries. *Economic Change and Restructuring*, 53, 61-85.

Sturm, J. & De Haan, J. (2001). How robust is the relationship between economic freedom and economic growth? *Applied Economics*, 33, 839–844.

Tanin, T. & Masih, M. (2017). Does Economic Freedom Lead or Lag Economic Growth? Evidence from Bangladesh. MPRA Paper No. 79446.

The World Bank. (2021). Russia economic report. 46th Issue of the Russia Economic Report. Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/russia/publication/rer>. [14/10/2022].

Tiwari, A. (2011). Foreign aid, FDI, economic freedom and economic growth in Asian countries. *Global Economy Journal*, 11,1850231.

Tomi Ovaska and Ryo Takashima (2006). Journal of Behavioral and Experimental Economics (formerly The Journal of Socio-Economics), 2006, vol. 35, issue 2, 308-325, Economic policy and the level of self-perceived well-being: An international comparison.

Turedi, S. (2013). The Effect of Economic Freedom on Economic Growth: A Panel Data Analysis for 12 Islamic Countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, 107, 154–162.

Wulandari, D. (2015). Analysis of the Connection between Economic Freedom and Economic Growth in Indonesia. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 6(10), 63-75.

Zhang, F., Hall, G. & Yao, G. (2018). Does Economic Freedom Affect the Production Frontier? A Semiparametric Approach with Panel Data, *Economic Inquiry*, 56(2), 1380-1395.

Heritage Foundation, Index of Economic Freedom

<https://www.heritage.org/international-economics/commentary/index-economic-freedom>